

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige Openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel
op Zaterdag 7 februari 1959

HISTORISCHE VARIATIES OP HET PLEIT-THEMA

Rede uitgesproken door Mr. Ignace DE GREEF, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel.

In een beroemd geworden academisch colloquium, ten huize van Meester Maternus, Romeins advocaat, die een lezing had gehouden uit eigen werk, wisselden twee zijner confraters — Meesters Marcus Aper en Julius Secundus — hun gedachten over de waarde van de welsprekendheid aan de balie. De roem van het verleden werd er bezongen, nuttigheid en genoegens van de pleiter werden afgewogen. De « eloquentia » — kunst om door woorden als contactvorm en instrument te overtuigen, zelfs te ontroeren — werd er betiteld : een vlijmscherp wapen tegenover de tegenstrever, een redding voor wie deze zoekt, een schild voor de spreker en de ziel van het advocatenberoep. Het pleidooi kwam op literaire achtergrond in relief.

Uit hun betoog vloemde als besluit een verval van de welsprekendheid in de eerste eeuw van onze tijdrekening; dit was te wijten — zo beweerden de advocaten — aan een reeks pedagogische flaters (verkeerde opleiding van de jeugd tot de « artes liberales », luiheid en onwetendheid van de opvoeders, misprijzen voor het redenaarstalent), een structuurwijziging in het politiek beleid en tenslotte, maar voornamelijk, een wijziging in de justitievorm.

Terwijl de jeugd vóór deze tijdrekening werd opgevoed tot het beoefenen van de « artes liberales » — waarbij de welsprekendheid en retorika een hoge toon voerden — streefden de opvoeders ernaar, in de tijd der eerste eeuw, schild en lans te leren hanteren, omdat krijgsgeweld vaker dan een woordenstrijd van nutte was.

Daarbij werd beweerd dat slechts in troebele perioden van innerlijke verscheurdheid of openlijke twist, de redenaarskunst weelderig kon openbloeien : hoe onrustiger de tijd, hoe groter de geschillen, hoe opener ook de ontwikkelingsmogelijkheid van het talent.

De justitievorm tenslotte, die voor de prestatie van de advocaat, zo in duur als in omvang, alle vrijheid

liet, was gewijzigd : het open comitium maakte plaats voor duffe zalen, het auditorium slonk in aantal en aandacht, zelfs de toga met het mouw-effekt was vernauwd, en de magistraten waren er zeer om bekommerd dat, zonder woordveroon of beeldenuitstalling, dadelijk het kwestieuze punt van het geding zou aangesneden worden.

Tot zover Tacitus in zijn « Dialogus de Oratoribus » ten jare 75 van onze tijdrekening.

De pleidooien van Cicero vormen thans nog een brok pleit- en kultuurgeschiedenis. Gehouwen naar de maat en de verhoudingen van de klassieke stijl-leer met de eigen woordgrepen en de oratorische vlucht, smijdlige aanval en meesterlijk verweer, verheven en toch zakelijk, bitsig en toch voornaam, hebben zij bewezen dat ook in de welsprekendheid aan de balie kunst bestaat, en deze, als kind van de beschaving, in op- en neergang een parallele lijn met de literaire norm volgt.

Met het romeinse Keizerrijk is ook deze beschaving verbrokkeld en vertrappeld door barbaarse invallen en krijgsgeweld. Heel langzaam is, met een heropstanding der beschaving, uit het zaad dat op goede bodem gestrooid was, een nieuw geluid ontstaan, dat — latent doorheen de duistere Middeleeuwen — een hernieuwing teweegbracht met ontleningen aan de Klassieke Oudheid, hernieuwing die ook het pleidooi deed herleven en het liet openbloeien in Renaissance en Hervorming, om weelderig in de 17e en 18e eeuw de volste maat te geven van wat, naast tijdsmode, sobere schoonheid, soliede cultuur en taaie overredingskracht konden bieden.

Tot op de vooravond van de franse omwenteling reikt ons het overzicht; het is een grens waaroverheen totaal nieuwe denkbeelden een andere wereld schiepen en gewijzigde justitievormen met andere grondslag ook aan het pleidooi een nieuwe richting wezen.

Een terugblik naar de vroegere eeuwen — in het

bijzonder de 17e en 18e eeuw — aan de toets van wetten, «ordonnantiën en edicten» — zal toelaten voor het pleidooi een diagnose te stellen omtrent wat aan de advocaat in die tijd nog aan «vrijheid van het woord» overbleef.

* * *

Gedurende een lange tijd was de verdediging een last van het patronaat. Alexander Severus stelde de eerste norm: «Wie voldoende geleerd — of beter geletterd was — mocht pleiten». Al waren de vrouwen in het oude Rome in een staat van juridische inferioriteit, toch was hun het recht tot pleiten niet ontzegd: Valerius Maximus verhaalt: (Hist. Lib. VIII, cap. III, 3) «dat Caia Africana overliep van onbeschaamdheid doordat zij de gerechtszaal deed weerklinken van een in het forum ongewoon geblaf en hierdoor het meest befaamde voorbeeld van chicanerie werd, dat haar geslacht heeft voortgebracht. Daarom — zo zegt de auteur — werd tot straf aan praatzieke vrouwen de bijnaam Afrania gegeven». Afrania bedierf het voor de vrouwen; met haar werd ook aan de anderen «quia non latrant sed loquuntur» de toegang tot het forum ontzegd.

De derde eeuw liet reeds aanvoelen dat de uitvoerigheid enerzijds en de soms hoog oplopende passies anderzijds de sereniteit bij de behandeling van een zaak kwetsten. «Dat het pleidooi treffelijk, gematigd en bijzonder bondig weze» zo wenste Constantijn. Keizer Gratianus, (Lib. VII, tit. 1) reglementeerde de verdediging van de pleitende advocaten over de partijen heen «opdat alle goeden niet aan de ene zijde en de slechten aan de andere zijden zouden staan». Justitianus tenslotte besloot de wetgeving met een edikt van «stabilitas loci»: de advocaat mag slechts pleiten voor de rechtbank waar hij ingeschreven is; bij overtreding trof hem als sanctie de schrapping «de matricula poenitus aboliatur».

Bijaldien deze beschikkingen zeer veel waarheid inhielden, hadden zij een groot gebrek: te zijn omschreven in een wet.

Inderdaad een wet wordt niet gemaakt om een of andere klasse van burgers de raad te geven hun gedragslijn te bepalen, tenzij men de bedoeling heeft een tuchtrecht over deze uit te oefenen of misbruiken te beteugelen. Die beperking en beknotten zijn doorheen de eeuwen schering en inslag geworden voor het summum van ons beroep: te mogen pleiten.

Uit de sombere tijd der Middeleeuwen is geen traktaat, nog minder een pleidooi bekend. De oorzaak ligt in de politieke structuur en de tijdsomstandigheden: de waarborg van gelijkheid, eenheid en gelijkvormigheid zijn in de Middeleeuwen totaal onbestaand. De feodaliteit (het suzerain-vazal verband) met haar eigen rechtsprekend orgaan had als produkt — of beter als gevolg — de weerspiegeling van de verdrukking: slechts de wet van de sterkste werd erkend en had als correlatief een maatschappelijke ongelijkheid.

Elke vorm van bijstand of verdediging die in de ogen van de suzerain-rechter een weerstand betekende tegen zijn willekeur, een openbaring van zijn onkunde, een inkrimping van zijn despotisch gezag werd dan ook in «seigneuriale justitie» onverlet gelaten.

Tenslotte onderstelt de instelling van het recht van verdediging een stadium van rechtsverfijning, volstrekt wars van barbaarse bezetting die barbaarse zeden schept. De korporatistische kernen beslechten hun geschillen in zeer beperkte kring.

Barbaren traden trouwens zeer bloeddorstig op «*praecipue tamen in causarum patronos: aliis oculos, aliis manus imputabant: unius os sutum, rescisa prius lingua, quam in manu tenens Barbarus, Tandem, inquit, vipera sibilare desistit.*» (Florus, IV, 12.)

Toch vinden wij in de Etablissements de Saint Louis, een rechtswerk uit de 13e eeuw, de wijze van pleiten opgelegd: «*Li avant-parlier doit mettre avant et proposer en jugement ses diffances et ses barres... Ce que li avocaz dict c'est aussi bein estable comme se les parties le deissent... et le doit dire courtoisement, sans vilenie de sa bouche, ne en fez, ne en diz.*»

Een compilatiewerk van de «ordonnantiën» van Filips de Stoute, geeft een precisering: «*Nus avocaz ne doit redire ni recommancier la parole que li autre aura dit, mais il y peut bein y ajouter aucune chose nouvelle, se il voit qu'elle y face à ajouter.*»

Tenslotte bestaat er nog een produkt der overlevering, verzameling van wetten en reglementen die een spiegelbeeld geeft voor onze streken, getiteld: «Les Assises de Jérusalem». Het past zo zegt de rechtskronijk, «*que tout bon plaideur et subtil soit sage, qu'il ait l'esprit vif en qu'il ne soit doutif ni timide ni hésitant, ni hatif ni nonchalant de son plaïd, et qu'il n'ait sa pensée ailleurs tandis qu'il plaide, qu'il se garde de se trop courroucer ni émouvoir en plaidant parce que ces choses font tost tressaillir home en deraison en lui enlèvent sens et connaissance. Si l'on est demandeur, que le plaideur dit le plus bref qu'il pourra, car en brieve clameur à deux prouffits; l'un est que la Cour recorde mieux le court que le long et l'autre est que si l'adversaire nie, l'on peut mieux prouver le court que le long.*»

In de 14e eeuw was de rechtsbedeling opgedragen aan mensen zonder onderscheid van klasse of stand die oordeelden «volgens recht of ongeveer» (secundum jus aut prope). Het stond echter de taalvaardige lieden niet vrij zo maar het woord te nemen als «voirspreker» of «taelman». Het verzoek daartoe werd telkenmale gericht tot de baljuw voor wie de rechtonderhorige een solemneel verzoek richtte: «*Balju, ik heessche raet ende taelman dese te mire tale.*» Dan sprak de «voirspreker»: «*Balju, hier staet N. (naam van de client) ende heescht raet ende taelman mi te sire tale. Eist u wille dat ic ben te sire tael?*»

Het fomulier geeft als antwoord van de baljuw: «*Joet, 't is de wille, spreekt ghi redenlicke.*»

Verbeelding moge uitwijzen welke betekenis de rechtbank (dit is de baljuw) in haar «sententie» aan de pleitrede had voorbehouden als werd beaamd dat «*Meester Heinricke Van Melckebeke so scoone vertooghde*»...

Van inval en bezetting waren de kloosterbibliotheken bewaard gebleven. Daar waakten schroomvallig de monniken over wat het Romeins recht als codices, compilaties en tractaten aan het nageslacht hadden gelaten. Geen wonder dan ook dat deze monniken, ervaren in de latijnse taal en in de rechtstak als «doctores sui generis» de eerste pleiters waren met een ijver die zelfs het Concilie van Reims niet tempekon.

In het deel der uiteenzetting was, in hun pleitrede, het verhaal van de feiten rijkelijk gesierd met bijbelteksten, voorbeelden uit het Oude of Nieuwe Testament, stavingen uit de Evangelien, en argumentatie uit de Kerkvaders. De waarde van de wet en de noodzakelijkheid van een normenstel greep terug naar Mozes; de Jonasgeschiedenis uit de bijbel illustreerde een vismisdrijf, een drievoudige motivering vond haar

weerspiegeling in de goddelijke Drieëenheid. En had de pleiter een reeks motieven ter staving, hij bracht ze voor onder de bescherming — legde ze haast in de mond van de twaalf apostelen. «Zo te pas, als meer te onpas», zegt Beslay in zijn «Style de la Procédure», «verleenden de Evangelisten een tekst.» Het theocentrisch karakter van de Middeleeuwen vond ook in het pleiten dankbare weerklank.

De «blijde incomsten» van de «Prinsen in hunnen Lande», die een bezegeling en plechtige belofte tot eerbiediging van verstrekte vrijheden betekenden, hadden voor de advocatenpraktijk een negatief effect. Zij ondervonden steeds meer dat de «vrijheid van spreken» een beperking werd opgelegd.

Schier onmiddellijk na het instellen van het Parlement van Mechelen (1473) — justitie-afdeling van de gesplitste Grote Hertogelijke Raad — spitsten Kanselier en Hertog hun volle aandacht toe op de pleiters en beschikten: «De advocaten en procureurs zullen hun geschriften in korte artikels maken en derwijze te werk gaan dat een artikel niet meer dan één feit inhoudt, zonder feit met recht te mengen, of één reden met één feit.» De hertogelijke wens bleef zonder resultaat. Opmerkingen vanwege het rechtscollege waren slechts een rustpunt in de langdradige uiteenzettingen. Alleen — zo werd verhoopt — een sanktie zou remming brengen. De ordonnantie van 1522 maande de advocaten «bond'ger te zijn in hun schrifturen, zich niet te lenen tot repetitien en zich te onthouden van lange verhalen». Als sanctie werd bepaald de terugbetaling door de pleiter van de tegenwaarde van het overtollige aan zijn client. Dit bijzonder willekeurig en broos procédé was er niet minder nutteloos om. De prolixiteit leek een ongeneesbare kwaal.

De Raad van Vlaanderen (1531) beschikte «*d'écrire au plus bref et substancieusement que faire se pourra, sans user de redites et langages superflus*», en de Raad van Holland beperkte de artikels tot 50 in getal.

De advocaten bij de Grote Raad van Mechelen deden echter hunne «frivole en prolixie schrifturen» geen oneer aan; al was de inhoud der artikelen streng gemodeleerd, het bleef hun toch vrij het artikel te sieren. Ook dat middel ontstemde de Raad en bij ordonnantie van 1548 werd misbruik van sinoniemen beteugeld en de advocaat bedreigd met een boete van drie Rijnguldens voor elk stuk of schrift «contenant l'exposé de faits ou l'indication de motifs dénués de pertinence» (art. 6 en 7).

De «Stiele en Maniere van Procedeeren» in 1558 en 1604 (Ordonnantie Albertina) konden het gebruik van sinoniemen nogmaals verbieden, de herhaling van de hoedanigheid der gedingvoerende partijen afwijzen (art. 15) maar de modezucht brak dam en dijk en overspoelde met een vloed van Renaissance-elementen ook de raadzaalen. Zelfs de radikale ordonnantie van 1681 (art. 35, 35 en 37) bleef dode letter.

Bedreigingen en straffen die als sanctie ondoeltreffend bleken, ruimden tenslotte in de schikking van 1691 de plaats voor een zeer algemeen en gemaatigd precept: de advocaten werden verzocht langdradigheid en duisterheid te vermijden, «*cum loquacitas sit parum utilis et multum tædiosa*» (Vromans en Wijnants), evenals «discursus in aere», buitenzaakse beschouwingen en het schrijven van data in volle letters. De 18e eeuw nam vrede met deze «usancie» en de advocaten, vreugdevol om het gewonnen pleit der straffeloosheid bleven verder onbekommerd.

Eeuwenlang werd de prolixiteit in woord en schrift gehekel, in «ordonnantien en edikten, usancien en style van procedeeren» besnoeid en, met of zonder bekeuring, door de advocaten... toch niet geëerbiedigd. Was dit laatste opzet, of kwade wil, of eenvoudig natuurlijk? In med'o virtus!

De welsprekendheid is misschien één in wezen, vormgelijk in hare diverse uitdrukkingen, maar in doelmatigheid zeer verscheiden: waar een kanselrede strekt tot onderricht in een leer voor een d'epgelovige vrome massa, een politieke rede enkel oproerigen tot kalmte maant — of omgekeerd —, een programma aanbiedt of gunsten tracht af te dwingen, een academische toespraak enkel rond een onderwerp of een persoon een lauwerkroon spant, is het pleidooi enkel gemaakt om een rechtbank te overtuigen.

De pleiter wil betrachten dat zijn eigen visie op de zaak door de rechtbank worde opgenomen en tot de hare gemaakt. Hem staan hiertoe alle middelen open die woord, klank en beeld bieden naast stijl en kunstgrepen. In dit gedachtencolloquium is het diep menselijk en normaal dat het zoeken naar de meest gepaste weg tot het bereiken van dit doel een herhaling, een gebruik van sinoniemen met stijgende graad van precisie, een variatie door voorbeeld of verwijzing eigen worden aan het pleidooi.

* * *

Wordt een te pleiten zaak dan niet te voren door studie en tekst voorbereid? Zeer zeker, maar dit is juist het netelige punt: hoe vaak gebeurt het niet dat een keurige voorbereiding nutteloos wordt in een debat, omdat de atmosfeer gewijzigd is, het gedingpunt werd verlegd of psychologische effecten een verschillende denkwijze en uitdrukkingsvorm oproepen.

Weliswaar. de behoorlijkheid stelt de grenzen, die door een tijdsmode, een letterkundige stroming, soms een geestesrichting worden verschoven. Ook gebeurt het dat wie voorbij de bakens zwemt, en de grenzen heeft getart, in het diep wordt opgenomen of door de draaikolk opgezogen en... verdrinkt. De «bel esprit» was een tijdsmode, de Renaissance een geestesrichting die zeer ver reikte en vele advocaten werden slachtoffer van pleitgenoegen, overmoed en professioneel instinkt.

Tenslotte, in zekere perioden, werden de honoraria berekend volgens het aantal pagina's of rollen. Vandaar komt de reden van het uitschrijven van cijfers en getallen in volle letters, het herhalen van de hoedanigheid der gedingvoerende partijen, het aanvullen van wat wij door «enz.» bedoelen. Ook aan de «auri sacra fames»-plaag konden advocaten niet ontkomen...

* * *

Het enige middel dat aan lieden «gheleert ende van goede eloquentie» voorbehouden is om hun bijstand te verlenen aan client en recht, indruk te maken bij rechtbank of Hof, de overtuiging kracht bij te zetten en onschuldige uitweidingen over diverse se onderwerpen in te lassen. letterkundige vluchten te wagen en hun cultuurbagage uit te spreiden, is hun taal.

De taalkwestie is geen zorgenkind van deze eeuw, maar grijpt terug in gerechtszaken tot de 15e eeuw. De voorwaarden in verband met de kennis der talen aan de Kanselier en de Raadsheren gesteld (5 oktober 1430, Philips de Goede) werden tot de advocaten

uitgebreid. Een eeuw later (23 januari 1515) bij de Blijde Inkomst van Karel V werd zij bevestigd:

«Daertoe moeten sij konnen spreken ende verstaen, de drij taelen, te weeten het Latijn, Nederduytsch, ende Walsch. Het Latijn om hun te instrueren in de geleerdtheyt en de andere twee om so de Nederduytschen als de Walen justicie ende voldoevinghe te besorgen, vermits zo wel de eene als de andere taele in Brabant geuseert ende geplogten wordt.»

De wens van de Prinsen (16e eeuw) dat de rechtsmotieven in het Latijn zouden opgesteld worden, wellicht opdat de uiteenzetting des te korter zou zijn, beviel de advocaten niet. Hoe geschikt die taal ook was om de geest van de klassieken — die zij toch zo graag nabootsten — op te roepen uit het kultuurarsenaal en hoe best deze ook overeenkwam met de taal van de rechtsstudie te Leuven of te Bologna, werden de advocaten niettemin door syntax's en doodse stijl geremd in hun schier natuurlijke neiging tot uitweiding — een professioneel instinkt. De auteurs verhalen dat de rechtscolleges op dit punt tegenover de pleiers «tolerant» waren, en hierin werden geholpen door de «syle ende maniere van procederen en style generael van subalterne bancken ende gerichtens». De stijl werd klaar, sober en precies.

Dezelfde 15e eeuw zag het ontwaken van een literaire geestelijke omwenteling die Renaissance werd genoemd, en die een glansrijke intrede van schrijvers, wijsgeren en redenaars uit de Oudheid luister bijzette. De advocaten waren er niet op voorbereid zulke hoge gasten te ontvangen, maar het voornaam gezelschap paste wonderwel bij hun dagelijkse taak, het vergezeld de pleiter tot in de gerechtszaal, leende hem stof en spreuken voor het stofferen van zijn betoog en kwam ertoe in de 17e en 18e eeuw het pleidooi te beheersen.

Van de cultus van de klassieke oudheid hebben de pleiters gedurende een paar eeuwen gulzig geproefd. De steeds toenemende smaak doorloopt de curve van curiosum tot gemeengoed. In het begin volstond een zeer voorzichtige zinspeling op een auteur — Ovidius en Horatius waren bevoorrecht; vervolgens werd een nieuwsgierige blik gewaagd in het rijk der mitologie; maar in de 17e en 18e eeuw betwisten teksten uit de Ecclesiasticus, uit het boek der Spreuken, uit dichters en redenaars en zelfs citaten uit oude pleidooien, uit Evangelisten, Kerkvaders (van Tertullianus tot Bernardus) en epistels, beelden van Romeinse helden en Griekse goden elkaar de eer het pleidooi te illustreren. De stijlfiguren — sinds Quintilianus ten getale van drie en zestig — werden samen met de redenaarsknepen gretig benut.

De modeziekte leek aanstekelijk; weinig pleiters «rari nantes in gurgite vasto» bleven immuun voor de «smaak in slechte smaak».

Sommigen waren zelfs zozeer aangetast dat zij de vorm der rechtspleging zelf aan de oudheid toetsten. Een dagvaarding, (daeghsel ofte daghement) was volgens Meester Bosschaerts in de 18e eeuw van natuurrecht en goddelijk recht: voor het natuurrecht verwees hij naar een decretaal van paus Clemens V en voor het goddelijk recht naar het eerste boek van de Genesis: «Vocavitque Dominus Deus Adam et dixit ei: Adam, ubi es?» — De heer sprak zijn vonnis slechts uit na Adam te hebben opgeroepen en zijn verdediging — een verzachtende omstandigheid — te hebben aanhoord.

Het was de tijd dat een gemeene muur in het geding eerst werd bestormd door de helden van Troje. Dit classicisme bekroop in hoge mate Meester Rom-

baut van Uden, advocaat te Brussel die op 17 juli 1604 in de Raad van Brabant was opgenomen. Bij onlusten had hij de verdediging van een oproerige bende opgenomen, maar hij deelde haar straf; ook hij werd verbannen. Dit was de reden om dewelke hij een apologetische Memorie — een openbare biecht — tot eigen verdediging aan de Goeverneurs richtte met volgende inleiding:

«Serenissimes Princes,

Le grand naturaliste Plin, parlant de l'art de peinture, haultement et dignement loué en la personne du grand Thimantes, dict que cet excellent ouvrier voulant faire paroître ce qui estoit de l'industrie plus admirable de son art, se mit un jour à faire la portraicture tant célèbre de la belle Iphigenia, laquelle comme il représenté preste d'estre immolée ayant peint le deuil funeste et les chaudes larmes de ses plus intimes amis, Calchas et Ulysse, ayant comme despendu et employé tout son entendement à tirer au vif la contenance déplorable de Menelaus son oncle et de ses autres parens, ne luy restant plus rien en la beauté de son art pour dignement exprimer le triste visage du Père de la jeune dame Agamemnon, s'advisa de le peindre le visage couvert et la face voilée pour faire croire et donner à cognoistre aux spectateurs le ressentiment et le deuil paternel, estre si grand qu'au monde il n'y avait pinceau ny couleur aucune qui le peut exprimer à suffisance... De mesme est-il de moy...»

En dat was het begin van het exordium. De helden uit de legendarische Oudheid werden echter vlug vervoege en krijgen het gezelschap van Plato, Telemon en Alkibiades... Op het thema «Ondank is 's werelds loon» trekt een stoet van Romeinse groten voorbij, wier noodlot wordt vergeleken bij het zijne, «et qui par l'adversité de leur fortune et pour l'exemple de leur Foy et de leur patience les uns sont été conduicts à la croix, les autres à la mort, et généralement ont souffert les plus grands coups et traverses de son monde mortel, qui ont rendu leur réputation et honneur immortels. Je suis celluy qui... pensant bien faire...». Nog steeds in het exordium pro domo schetst Mr. Van Uden de «advocat fameux». Deze moet, «pour être bon orateur avoir l'esprit gaillard et fertile, afin de former comme d'une riche mine, l'or, l'argent, les pierres précieuses et tous les matériaux d'une bonne invention.» De woordenvloed wordt vergeleken met de bloem van het graan na het malen (minder gelukkig, menen wij) maar onze confrater was zo oprecht te zeggen: «Je ne présume point d'avoir je ne dirai pas toutes mais point la moindre d'aucunes de ces parties desquelles s'il manque aucune d'icelles, l'on ne pourroit bien former ou composer un excellent advocat.»

* * *

De inleiding gaf niet altijd de inhoud die de term laat vermoeden: de enen begeesterd door de tijds-mode maken een druk gebruik van de antithese en stellen de grootheid van het «illuster Hof» en de belangrijkheid der zaak tegenover hun eigen onkunde — misplaatste nederigheid, om ongemerkt hun eigen persoon ten minste des te groter te doen uitkomen — anderen willen door wieroek in een «sanctum sanctorum» aan het adres van de magistraat een gunstig gehoor afdwingen voor hun zaak, anderen nog ten slotte zijn nuchter en meer XXe-eeuws.

Een staaltje van die voorstellingsvorm: (wij vertalen)

grafen, pagina's en auteursnamen, soms hele bladzijden lang. In onze tijd heten deze referenten voetnota's maar zij storen evenmin de lezing van de tekst.

Op het gepaste ogenblik kwam in de tekst een variatie voor, hetzij een herinnering aan wat in het vorig hoofdstuk werd bewezen — of minstens zo bedoeld — hetzij een toespeling op de persoon van de dienst of van de tegenstrever, uitzonderlijk ook wel een vlijmscherpe opmerking over de « auri sacra fames » of de « staet ende conditie » van de partij — zo in de processen van litigerende EE. PP. Jezuiten of EE. ZZ. Ursulinen.

* * *

De invloed van de Franse en Vlaamse taal in de pleitrede blijkt uit volgende aanhalingen: « *de quaestie tusschen partijen geagiteert dependeert ten deele van de dispositie van rechte, ende ten deele van het ondersoek van eene possessie, dan op de ghedaeghe sig vanteert* », werd door de advocaat « *gheresolveert* » zodat hij « *sig mocht flatteeren dat hij ten laeste een favorabel loth der decisie* » sal hebben. Wie de « *justicie tot het uytterse ressoort moest amplexeren* » en « *de diversiteyt van sententien ten pointe van haere oppositien verleent geeren definitvelijck sal sien termineeren* » haakte naar « *een definitvelijcke decisie van deze swaere en costelijcke procedure, die de supplianten als debiteurs van considerabele sommen so langhe jaeren hebben weeten te traineren om tenminste enighe tijdt te retardieren hunne condemnatie ende gedraeghde te frustreren van het ghene sij deughdelijck schuldigh sijn* »...

De « *gheleerde taele* » — het latijn — werd niet vergeten. Soms was zij als in een puzzle met het vlaams verward: in een geding met betrekking tot een vennootschap pleitte Meester Beydens « *voor deselve dissolutie utrobique militeert d'oorsaecke die den Keyser Justinianus daervan ex ipso lumine naturali assigneert in Institutis (Lib 3 tit 26, § 5) quod qui societatem contrahit certam personam sibi eligat* » (zie ook Wijnants en Vromans).

In de 18e eeuw was de tijdsmode gericht op de « *bel esprit* » een wijze van uitdrukking die meestal bij de rechtbank aan een verkeerd adres belde en beter thuishoorde in de salons der « *Précieuse Ridicules* ». Sommigen lieten zich leiden in het « *heilighdom der waarheid* » of zouden « *op de zee van het kwaad de onschuld doen bovendrijven* ». Velen betrachtten de « *wolken die hun tegenstrevers voor de zon van waarheid brachten* » te verwijderen, opdat alsdan de klaarheid van de hemel aan hun stelling luister zou bijzetten. Een vergelijking scheen dan slechts geslaagd wanneer zij in de natuur, de oudheid of de onderwereld een gemeenschappelijk punt, een spreuk of een beeld had gevonden. Dat alleen wees op « *eruditie en bel esprit* ».

In parallele lijn met deze uitdrukkingswijze ontwikkelde zich de « *pose* » — een proeve van eigen-dunk —, waarvan Meester Malfait, een hoog gewaardeerd Brussels advocaat in de 18e eeuw, vaak blij gaf. (wij vertalen)

Messeigneurs, — zo begon hij zijn pleitrede voor barones d'Hoogvorst teghens Ch. Roose. — *Indien ik vandaag mij moest uitdrukken met de kracht en de genegenheid in verhouding tot de lichten en de waar-digheid van de vergadering waarvoor ik de eer heb te geding, tot de gevolgen die het resultaat kan hebben voor de beroepster en haar zoon, en tenslotte in verhouding tot wat elk advocaat aan de weduwen en*

spreken, in verhouding tot de belangrikheid van het weezen wier zaak hij behartigt, verschuldigd is, zou ik beter doen te zwijgen dan verder te spreken, vermits mijn kracht veel lager reikt dan al deze dingen. Maar vermits gij aan de zwakken evenals aan de anderen toelaat hun gedachte uit te drukken en dat overigens de natuurlijkheid van de waarheid soms dezen verplicht te spreken die het minste geschikt zijn het te doen, laat mij toe — als het u belieft — hier zo getrouw als ik maar kan voor te dragen, hetgeen ik meen het meest geschikt te zijn om u gevoelig te maken voor de gedachte waarvan ik zelf overtuigd ben en doordrongen in verband met deze bijzondere zaak. »

Dat was het prelude voor 654 artikelen.

Mag het dan verwonderen dat zowel de wetgever als de magistraten hetzij in een opmerking of in een ordonnantie een middel zochten tot ontlading van hun zenuwspanning bij het op de proef stellen van hun geduld door het lezen, aanhoren, beoordelen en beantwoorden van een dergelijk pedant produkt van een advocatenbrein. Hun vurige wens was dan ook: « *Wees toch bondig!* ». Het bleef echter een stem in de woestijn...

Meester Malfait's tegenstrever bekwam de ziekte der langdradigheid niet. Op een pleidooi van 175 blz. antwoordde hij gevat in 44 pagina's en besloot zijn uiteenzetting « *Sonder hierop langher te blyven haperen, men sal versenden tot het jus divinum et naturale, waer aan men sig in alle gevallen deficiente seu non probata consuetudine, soude moeten houden* ». De geschiedenis heeft echter niet uitgemaakt aan wie het « *favorabel loth der decisie toe-viel* ».

* * *

Wat wij in de behandeling van zaken een « *laatste woord* » of « *één woord maar* » noemen, hetgeen na een pleidooi heel eerbiedig en voorzichtig aan het rechtscollège wordt gevraagd maar niet altijd bekomen, had ook Meester A. Vanderbeken in een geding van Mr G. Borluut teghens de heer Jós Rodriguez de Vora y Vega bekomen: « *In 't termineren van de saecke sal 't hoof in faveur van justicie hebben aandachtelijck ende rijpelijck t'overlegghen dat de geintimeerde voorgaendelijck bij hun motiff van rechte (onder correctie) onwederlegghelijck hebben geprobeert ende vastegestelt vier principaelen punten, waeromme de appellant in desen schuldigh is te vervallen.* » Nadat de « *naerdere deductie* » « *so klaar als den dagh* » had doen uitschijnen « *dat het ghewicht van recht inde bilancie van justicie altijd van den cant ende in faveur van de gheintimeerde sal komen t'overweeghen* », sloot Mr Vanderbeken in een 865e artikel zijn « *kort* » betoog als volgt: « *Met een woord, om te sluyten, de ghintimeerde hebben alle imaginerlijcke objecten bij den appellant voortsghewendt mitsgaeders op te stellen, wederleyt ende gesolveert, oock: abundantelijck ed ad nauseam bhetoont dat de sententia a qua onder correctie schuldigh is gheconfirmeert te worden naer hare vormen ende inhouden ende den appellant in zijn temerair ende onghefondeert appel te vervallen met boet en costen.* » (art. 865)

U kan zich levendig voorstellen dat het Soevereyn Hof de debatten op slag heeft gesloten, na het éne woord van 865 artikelen, uit pure vrees dat nog een andere « *naerdere deductie* » een « *ombragie* van dol ofte malversatie » sou komen « *weeren* »...

Dat de gedingen die boekdelen «prolixie schrifturen» vormden uitzonderlijk lang duurden, hoeft nauwelijks gezegd. Tot groot genoegen van de weerspannige schuldenaar betekende zowel de rechtspleging als de uiteenzetting een gewin van tijd. Deze toestand werd dan ook openlijk aangeklaagd door Meester Knobbaert, die hierin stoffering vond voor zijn pleidooi in september 1665:

«Hoghe ende Mooghende Heeren,

Alsoo het leven van den Mensch tenemael onseker is, so de wet Sancimus, 34 § final. C. de donatione ende noch meer de daeghelijcksche ondervindinghe claerlijck is aenwijsende, ende van den anderen cant de sicanen tot groot gevoelen ende een generael ressentiment van alle de goeden met so groote getale cruypen in alle bancken van justicie (sonder dat selfs dit Hooft Tribunael van Vlaenderen niet jeghenstaende diversche prohibitieve ordonnantien, tot remedie van deze geconspiceert ende ghemaect daervan vrij ende exempt is, dat het seer licht ende facil is voor de ghone eenige provisie van recredentie in het gesagh van officien vercreghen hebbende, de saecke tenprincipaele so langh te houden sleypen dat den draede van een verwerkt proces langher is loopende als den ghonen van eens menschen leven...» Om niet te faelen, permitteren d'Heeschers appellanten al hier een waere en oprechte geschiedenis van de saecke...» Zo maar 329 art.

Hij besloot: *«Emmers gheconsidereert dat het licht is een proces twintich, dertigh ende meer jaeren te houden sleypen; den twieden appellant en heeft gheen hope dat hij oeynt in sijn leven soude s'en een eynde van de saecke principael ware bij aldien hij alhier in de provisie quaeme te succumberen.»*

* * *

Tot daar deze citaten uit de bloemenlezing der pleidooien naar het oud model.

Nu zult U van de spreker verwachten dat hij bij het einde van de uiteenzetting zelf stelling zou nemen en na het trekken van een parallel tussen wat vroeger was en nu is, een lans zou breken voor of een banvloek zou uitspreken tegen het pleidooi van vroeger eeuwen.

Moet deze wijze van pleiten, deze uitdrukkingvorm eenvoudig worden verworpen, omdat zij verouderd zijn en tot het domein van de traditie behoren, waartoe toch langzaam maar zeker alles overgaat enkel door het verloop van de tijd? Of is er uit die oude pleidooien dan toch nog iets te leren?

Het zou verkeerd zijn de pleidooien uit vroeger eeuwen enkel op een goedige glimlach te onthalen, gemengd met een vleugje medelijden. Weliswaar de stijl was langdradig, de zegswijze — thans ouderwets, en de voorstelling eigentijds; zij stemmen tot het gevoel dat een museumbezoeker bevangt bij het verlaten der zaal en hij zich gelukkig acht tot een andere eeuw te behoren. En toch heeft diezelfde museumbezoeker stille bewondering gehad voor wat vroeger was. Uit de greep der traditie geraken advocaten trouwens moeilijk los: dagelijks betreden wij een in de vorm van een tempel gebouwd Paleis, geschraagd door al dan niet geribde zuillengangen, korintisch of dorisch versierd, aan de trapvoeten bewaakt door de stenen gestalten van romeinse of griekse wijsgeren en redenaars, met zelfs egyptische bouwfiguren die als caryatiden fungeren in de gang

die naar de politierechtbank leidt. Wij dragen de traditionele «toga» en spreken een taal, waarvan magistraten nog beweren dat de «langdradigheid» de «oude gewaden niet heeft afgelegd...». Ons keizerlijk decreet van 1810 behelst in zijn artihel 37 betreffende de wijze van pleiten dezelfde gegevens als de «prohibitieve ordonnantien».

Het zou een uitdaging en een volstreckte verloocheining van taalzuiverheid betekenen de uitdrukkingen of woordontleningen uit vroegere eeuwen — een bloemlezing van gallicismen — als toonbeeld van taalkunde voor te dragen. Zij drukken alleen de stempel op een «eigentijdse mode». Maar aan de andere kant zijn wij nog steeds rijk bedeeid uit de erfenis van vroegere eeuwen. Uitdrukkingen als «appellant», en «geintimeerde», «opposant» en «conclusie», «assignatie» en «rekwest civiel» enz. hebben burgerrecht verkregen.

Zijn de pleitreden van voorheen dan nog uitdrukkingen van schoonheidsgevoel, zijn zij kunst? Verstandskunst, zeer zeker: als neerslag van de moeizame opzoekingen en inspanningen en als resultaat van de betrachting bij de pleiter om in navolging van een gewaardeerde stijl leer zijn geordende gedachte ter overtuiging aan een rechtscollege over te dragen, dwingen zij ongetwijfeld onze bewondering af.

En toch, ondanks hun herhaaldelijk getest waarheidskarakter en hun stijl die vaak sierlijk is door een ongewone vinding, een gemoedelijk archaiseerende toon en een inslaande zinsbouw, zijn zij naar onze mening, met uitzondering van de werken van pleiters uit de wereldletterkunde — geen uitdrukking van schoonheidsschepping; zij hebben juist hun kunst-karakter en schoonheidszin verbeurd omdat zij slaafs, vaak «ad nauseam» een para-klassieke oudheid nabootsen en naar het woord van Willem Kloos — in de bepaling van kunst — gesteld een «emotie» en omgezet in een «expressie» — geen van beiden «allerindividueelst» waren.

Zijn tenslotte de oude pleidooien technisch verantwoord? Ongetwijfeld. Zij zijn meer dan wat wij thans «besluitschrift» noemen en zij omvatten de feiten naast een historiek van de rechtspleging en een uiteenzetting van louter rechtsredenen of stelsels. Zij behandelen de toepassing van het recht naar de letter en naar de geest en zij laten vivaciter de verwantschap tussen pleiter en geding aanvoelen. Bij de voorbereiding zijn zij het kader waarin gedachten en redeneringen worden geordend, naar plaats en waarde, zo nodig met citaten onderlijnd; bij de behandeling van de zaak strekken zij de pleiter tot leidraad en zijn zij voor hem een tweede geheugen; en wanneer tenslotte de bundels worden neergelegd en elke partij heimelijk «het favorabel loth der decisie» aan haar kant hoopt te zien toevallen, betekenen zij voor het rechtscollege de getrouwe weergave, de vergroeiing van wat de levendigheid der debatten deed ontstaan, en bewaren zij wat het gesproken woord niet kan, omdat dit slechts leeft op het ogenblik dat het geboren wordt.

De tij is aan 't keren. Kongressen en toespraken wijzen op vernieuwing, aanpassing aan huidige noden, een hervorming der rechtspleging staat op het getouw; misschien wordt ook voor het pleidooi een nieuwe gietvorm bereid. Maar lang nog zal het duren eer het boek van vroeger eeuwen als nutteloos gesloten wordt; want «Langsaamheid past groote saecken!»

Onder seer ootmoedighe correctie van UW Soevereyn Hof.

Geraadpleegde werken en artikels :

S. Wiener, *L'Ancienne plaidoirie en Brabant*, B.J. dl 41.

Gedoelst M., *De la Défense dans l'Ancien Duché de Brabant*, J.T. 1890.

Orts J., *De la profession d'Avocat en Belgique avant la domination française*, B.J. dl 2.

Simon J., *Organisation et style du Grand Conseil de Malines*, in *Bull. Comm. Anc. Lois et Ordonnances*, t. X, 1926.

« *Placcaerten ende Ordonnantien van de Hertoghen van Brabant, prinsen van deze Nederlanden* », uitgave Anselmo, 11 boekdelen (1648-1770).

E. du Roy de Blicqy, *Etude Historique sur l'ancien Barreau belge*, B.J. dl 36.

Nauwelaers J., *Histoire des Avocats au Conseil de Brabant* (2 delen), Brussel 1947.

« *L'Avocat vu du siège du Magistrat* », in J.T. 1885, p. 1291 en vlg.

« *Les Etablissements de Saint Louis* », uitg. Paul Viollet, Parijs 1881 (Livre II, XV2: « *De L'Office de advocat et comment l'on doit donner jugement et de venir en court de souverain pour son jugement et por diffanse de droit.* »)

Patria Belgica: Institutions Judiciaires, tweede deel, p. 411 en volgende (Brussel 1873).

Rechtskundig Tijdschrift, 1926, p. 183.

Belgisch Museum voor Nederduytsche Tael en Letterkunde en geschiedenis des Vaderlands, door J.F. Willems (Gent 1837-1846) deel 1.

Practijcke Stiel ende Maniere van Procederen in Hare Majesteyts Souvereynen Raede van Brabant (3 delen), vermengelt door Joannes Emmanuel Loovens (Brussel 1745).

« *Motiva juris, déductions de droit, memoires* » (40 dln in folio) (II.28.848: deze verwijzing — evenals de

volgende — is de aanduiding van de rangschikking in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel).

Procès en Flandre des environs de 1700 (in quarto) (III 68017).

« *Procès entre J. F. della Faille, baron de Nevele et les Religieuses Ursulines de Bruxelles* », Ypres 1685, in 8° (II 72130).

Galeslout F., *Procès de François Anneessens* (2 dln in 8°) (II 7621, tomes 45-46).

Galeslout F., « *Troubles de Bruxelles 1619* » (II 7621, tome 36).

Galeslout F., *Memoires et Notices*, 3 vol. in 8° (II 50594).

In de handschriftenafdeling der Koninklijke Bibliotheek te Brussel :

— Bibliotheek Goethals — gekend als « serie G » — nummers 3, 4, 16, 43, 44, 63, 64, 74.

— Hs 13681-83: *Procès de la Famille Suetens à Louvain*.

— Hs 18755-63: *Deductie voor de Heeren Wethouders deser stadt Brussel teghens die Dekens ende ouders van 't Brootmaeckersambacht* (Meester J. Vandervorst).

— Hs 18774-87: *Déductions de Droit et Mémoires*.

— Hs 18813-18841: *Déductions de Droit* (pleidooien van Mr. Guillaume Malfait).

— Hs 18760: « *Reflectie van rechten voor de Pastoor van Eggershoven teghens die Thiende Heffers van aldaer* ».

— Hs 18754: *Motiva juris over schaele ende interesten*.

— 18779: *Motiva juris over 't presteren van garand ende cessie*.

— 18810: *Procédure concernant le Marquis d'Assche*.

— Hs 14217-29: « *Dieversche Motieven ende andere Schrifturen van Importantie* » (n° 104).

Na deze spreekbeurt volgde het

Antwoord van Mr. A. BAYART, Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

De ordonnantie van Filips de Stoute brengt me in grote verlegenheid. Als ik ze goed begrijp schrijft ze voor dat « *Nul avocat ne doit redire ni recommencer la parole que l'autre aura dite mais il peut bien y ajouter quelque chose nouvelle, s'il voit qu'il convient de l'y ajouter.* » Hoe moeilijk het is deze ordonnantie na te leven blijkt uit het feit dat ik ze hier reeds heb overtreden door een van Uw citaten te herhalen.

Nochtans bestaat er voor de voorzitter van een Conferentie der Jonge Balie, die het antwoord moet geven op een openingrede, een zeer doelmatig recept om herhaling te vermijden, namelijk de openingsrede naar punt voor punt tegen te spreken. Ingaande op dit idee heb ik er aan gedacht te beweren dat U een tendentieuze rede hebt uitgesproken door enerzijds ordonnantie aan te halen die aan de advocaten bevelen kort te zijn en anderzijds al de andere ordonnantie te verzwijgen die de welsprekendheid van de advocaat aanmoedigen. Zeer vlug heb ik echter beseft dat het opzoeken van deze andere ordonnantie een zeer zware en wellicht hopeloze onderneming zou worden.

Altijd in een geest van tegenspraak heb ik dan onderzocht of de door U aangehaalde ordonnantie zelf niet vatbaar waren voor kritiek. In deze gedachtengang ben ik begonnen met de zoëven geciteerde

ordonnantie van Filips de Stoute enigszins wonderlijk te vinden. De advocaat, zo beslist ze, mag niet herhalen wat de andere reeds heeft gezegd. Nu is daar inderdaad een neiging bij de advocaten zich zelf te herhalen. Hun neiging echter te herhalen wat de tegenstrever heeft gezegd is veel minder uitgesproken. En wanneer de advocaten dit soms doen dan kan de rechter troost vinden bij het constateren dat in het geding dat hij heeft te beslechten niet alle punten betwist worden.

Wat de raadgevingen betreft die wij in de « *Assises de Jerusalem* » kunnen vinden, schijnen ze me nogal optimistisch. Men leert ons daar dat we kort moeten zijn omdat, indien onze tegenstrever ons mocht tegenspreken (dat zulks als een loutere eventualiteit wordt beschouwd is reeds zeer optimistisch) « *l'on peut mieux prouver le court que le long* ». Het ongeluk wil echter dat men ook misschien moet zeggen « *que l'on peut mieux refuter le court que le long* ».

Dan is daar ook de ordonnantie van de Raad van Vlaanderen die beveelt « *d'écrire au plus bref et substantieusement que faire se pourra, sans user de redites et langages superflus* ». Onze zestiende eeuwse Vlaamse confraters hadden hier wellicht, met naleving van de nodige vormen, kunnen laten gelden dat wie schrijft « *au plus bref et substantieusement que faire*

se pourra» automatisch «redites et langages superflus» vermijdt zodat het te betwijfelen valt of deze ordonnantie opgesteld is «au plus bref et substantieusement que faire se pourra» en of ze soms geen «redites» of althans «langages superflus» bevat.

Nadat deze enige opwerpingen mij waren binnen gevallen bedacht ik dat ik gans mijn rede niet aan dergelijke kritiek kon wijden zonder bij mijn toehoorders de mening te doen ontstaan dat ik totaal blind ben voor zekere gebreken waarvan wij toch moeten bekennen dat ze wel nu en dan eens in onze besluiten of onze pleidooien kunnen binnensluipen. Om dan toch iedere verdere herhaling van Uw rede te vermijden heb ik besloten niet meer naar het verleden om te zien maar een paar beschouwingen te ontwikkelen betreffende het probleem der bondigheid zoals het zich heden ten dage stelt. Dit heeft van mij een offer geëist: ik heb het pittoreske moeten laten varen.

* * *

Mijn beschouwingen bedoelen alleen de rechtspleging in burgerlijke zaken, en niet in strafzaken; ze zullen echter zowel op de besluiten als op het pleidooi betrekking hebben.

Het Hof van Beroep te Brussel wil dat de besluiten kort wezen. Er gaan wellicht geen veertien dagen voorbij of een advocaat verneemt van de voorzitter van een der burgerlijke kamers van ons Hof dat de besluiten die hij aan het lezen is eigenlijk geen besluiten maar een pleitnota uitmaken. De vraag stelt zich dus: wat zijn korte besluiten?

Iedereen zal grif toegeven dat een louter materieel criterium moeilijk aan te duiden is. Er zijn zaken waar twee bladzijden besluiten onnodig lang kunnen zijn: maar er zijn wellicht ook zaken waar besluiten van zes bladzijden door bondigheid kunnen uitmunten. Er is niettemin een materieel criterium dat vóór het Hof te Brussel strikt nageleefd wordt. Geen enkel advocaat zal het wagen de verontwaardigde reacties te trotseren die hij bij ons Hof onvermijdelijk zou uitlokken moest hij het aandurven tweede of vooral derde besluiten te nemen.

Van deze materiële beperking moet erkend worden dat ze nuttig is. Het nemen van tweede en derde besluiten brengt onvermijdelijk onnodige herhalingen mede.

Van nog groter belang is daarbij het feit dat deze restrictie zeer aanvaardbaar is omdat ze in werkelijkheid niet de minste beperking inhoudt van de vrijheid van het debat. Ze heeft als enig gevolg dat de advocaten verplicht zijn, na officieus hun middelen aan elkaar te hebben medegedeeld, de antwoorden en wederantwoorden, die ze menen te moeten laten gelden, in hun oorspronkelijk ontwerp in te lassen en van dit alles één logisch geheel te maken.

Dat deze beperking de vrijheid niet aantast blijkt verder uit het feit dat ze nageleefd wordt ook waar ze niet van ons geëist wordt. In graad van beroep onthouden we ons meestal van het zelfs officieus nemen van tweede of derde besluiten. Men kent reeds de stelling van de tegenpartij, en in de meeste zaken delen we aan elkaar dadelijk een ontwerp van besluiten mede dat verder niet meer aangevuld of verbeterd wordt.

In eerste aanleg gaat het dadelijk opstellen van definitieve besluiten wat minder gemakkelijk daar hier de kennismaking van de stelling van de tegenpartij nog moet gebeuren. Wegens de bekommernis echter om dadelijk een ontwerp op te stellen, dat zo volledig en definitief mogelijk is, bereikt men meestal dat de antwoorden en wederantwoorden zeer kort

worden en gemakkelijk in het oorspronkelijk ontwerp worden ingelast. In alle geval is ook vóór de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel het nemen van tweede besluiten een uitzondering en het nemen van derde besluiten een excentriciteit.

* * *

Het is echter duidelijk dat met het naleven van dit louter materieel criterium de vraag naar de bondigheid van de besluiten niet is opgelost. Zoals altijd is die oplossing te zoeken in het nagestreefde doel. Dit doel is niet het eenvoudig besparen van lektuur aan de leden van het Hof. Het Hof van Beroep te Brussel duldt immers lange pleidooien en lange pleitnota's en dit is trouwens het tweede facet van het hier behandelde probleem. Waarover straks. Waar het gaat om de besluiten is het duidelijk dat men wil beletten dat in lange en daardoor misschien slordig opgestelde besluiten een rechtsmiddel zich gaat verbergen, dat juist wegens het slordig opstel aan de aandacht van het Hof kan ontsnappen en onbeantwoord blijven, waardoor dan cassatiemiddelen ontstaan waarvan men moet bekennen dat het vanwege ons Hof gans redelijk is dat ze die preventief tracht te vermijden.

Hiermede hebben we ineens niet meer een materieel maar een juridisch criterium betreffende wat door «bondige besluiten» verstaan moet worden. De advocaat heeft het recht in zijn besluiten al de middelen op te sommen waarop zijn vordering of verweer steunt. Door deze middelen in zijn besluiten in te lassen eist hij dat de rechter ze beantwoorde en het is zijn recht zulks te eisen. Daartegenover heeft het geen nut in de besluiten deze middelen door allereerste argumenten te ontwikkelen indien de rechter die argumenten toch niet moet beantwoorden. Deze argumenten kunnen dan best in het pleidooi en in de pleitnota ontwikkeld worden.

Gans de vraag wordt aldus te weten wat een middel is dat de rechter moet beantwoorden en wat een argument is dat hij onbeantwoord kan laten ook al komt het voor in de besluiten. Deze vraag is zeer delicaat maar kan niettemin in grote trekken als volgt beantwoord worden.

Een middel inroepen bestaat hierin dat men beweert dat een bepaald feit zich heeft voorgedaan, dat men op dit feit een rechtsregel toepast en er aldus een rechtsgevolg aan hecht. De rechter kan dan dit middel beantwoorden door in feite te verklaren dat het ingeroepen feit zich niet heeft voorgedaan of door in rechte te verklaren dat de ingeroepen rechtsregel niet toepasselijk is.

Een middel kan dan verder door argumenten aangevuld worden. Wij zullen eerst argumenten in feite aantreffen waardoor de werkelijkheid van het ingeroepen feit bewezen wordt. Vooral in zaken waar het bewijs door getuigen en vermoedens toegelaten is kunnen deze argumenten zeer ingewikkeld worden. In vele gevallen zal de rechter om het rechtsgevoelen van de in het ongelijk gestelde partij niet te krenken op deze argumenten een min of meer uitvoerig antwoord geven. Dit is echter voor de rechter geen juridische verplichting. Hij kan indien hij wil zich er toe beperken beknopt te verklaren dat de feitelijke argumentatie van de partij niet overtuigend is.

Tot staving van een middel zullen wij ook juridische argumenten aantreffen zoals daar zijn aanhalingen uit rechtsleer en rechtspraak of ook ontleding van een geheel van wettelijke bepalingen waardoor aange-toond wordt dat om van dat geheel een logisch steekhoudend stelsel te maken dit of dat bepaald

artikel op deze bepaalde wijze geïnterpreteerd moet worden. Ook hierop kan de rechter beknopt antwoorden door te verklaren dat een andere interpretatie, die hij aanduidt, even steekhoudend is en als de juiste beschouwd moet worden; meer bepaald heeft hij de verplichting niet tegenover de door de partij aangevoerde citaten andere aanhalingen uit rechtsleer of rechtspraak te stellen.

Dit alles wordt door het Hof van Verbreking zeer bondig uitgedrukt wanneer het beslist dat de rechter de motivering van zijn motivering niet moet geven.

Indien dit zo is dan kan de advocaat zich er toe beperken in zijn besluiten te verklaren dat uit een bepaalde reeks feiten die hij zo bondig mogelijk opsomt een ander bepaald feit afgeleid kan worden, waaraan dan een rechtsgevolg dient gehecht te worden, zonder uit te leggen hoe dit laatste feit uit de eerste feiten af te leiden is. Hij kan verder zich er toe beperken te verklaren dat een bepaald wetsartikel op deze of gene manier geïnterpreteerd moet worden; hij kan er bij voegen dat zulks zich opdringt op grond van de combinatie van een reeks wetsartikelen die hij opsomt zonder uit te leggen waarom die interpretatie zich opdringt.

Indien men dan opwerpt dat dergelijke besluiten weinig overtuigend zullen zijn dan kan men antwoorden dat het doel van de besluiten niet is de rechter te overtuigen, maar wel de middelen op te sommen waarop de rechter moet antwoorden en dat dus overtuigingskracht in het pleidooi en de pleitnota moeten gezocht worden.

Deze regel, waarvan het Hof van Beroep te Brussel wenst dat de advocaat hem zou naleven, is een strenge regel.

Men kan daarom beweren dat het louter feit dat de advocaat door het naleven van die regel niet gedwongen wordt aan enig rechtsmiddel te verzaken nog geen voldoende rechtvaardiging van die regel uitmaakt en dat daarbij aangetoond moet worden hoe het niet naleven ervan een ernstig bezwaar oplevert.

Waarin dit bezwaar bestaat heb ik reeds vermeld. Lange besluiten met een ingewikkelde argumentatie zijn gemakkelijk duister. Dit is reeds het geval wanneer juridische argumentatie in de besluiten wordt ingelast. Dergelijke argumentatie waarin allerhande wetsbepalingen of rechtsregels hetzij rechtstreeks en expliciet hetzij onrechtstreeks en impliciet namelijk door het aanhalen van jurisprudentiële en doctrinale opinies, worden ingeroepen en door elkaar gestrengeld zijn van aard te doen twifelen of het de bedoeling is der partij een bepaald artikel ter zake te zien toepassen dan wel alleen dit artikel te laten gelden voor zover er een min of meer verwijderde analogie uit te halen is.

Waar het gaat om het inlassen van feitelijke argumentatie is het gevaar nog groter vooral waar die argumenten nog aangevuld worden door emotieve beschouwingen.

Emotieve beschouwingen zijn niet te onderschatten niet alleen waar het b.v. gaat om echtscheiding, om bewaking van kinderen enz. maar ook in al de gevallen waar de rechter het recht heeft in billijkheid te beslissen. Niettemin moeten deze emotieve uitweidingen door de rechter niet beantwoord worden en daarbij ziet men gemakkelijk hoe hierdoor duisterheid kan ontstaan. Indien ik in mijn besluiten verklaar dat de tegenpartij met tergende halsstarrigheid, met cynisch misprijzen voor de aangegane verbintenissen dit en dat en nog wat anders heeft gedaan, dan schuilt onder al deze morele kwalificaties een juridische kwalificatie: de miskennis van de aangegane verbintenissen; en deze kwalificatie kan dan dragen op om

het even welk van de feiten die aangehaald werden in een lange litanie van verwijten.

Terloops kan hier opgemerkt worden dat soberheid in morele en emotieve kwalificaties altijd aangeduid is en dat het uitwisselen van tweede en derde besluiten hier allicht nadelig kan werken. Dergelijke procedure kan gemakkelijk ontaarden in een schriftelijke twist. Wanneer ik en in mijn eerste en in mijn tweede besluiten een bepaalde stelling op een, in mijn ogen, glasheldere wijze heb bewezen, en ik merk door de tweede besluiten van mijn tegenstrever dat hij nog niet overtuigd is, dan bestaat er een grote kans dat in mijn derde besluiten het woord: «halsstarrig» zal voorkomen wat gemakkelijk een even temperamentvol antwoord zal doen verschijnen in de derde besluiten van mijn tegenstrever. Natuurlijk schrijft men dat het de appellant of de geïntimeerde is die blijk geeft van halsstarrigheid of van onwetendheid van de meest elementaire rechtsbeginselen. Niemand is echter zo naïef dat hij niet begrijpt dat niet de tegenpartij maar de tegenstrever bedoeld wordt.

* * *

Ik pleit dus ten voordele van het reglement van het Brusselse Hof van Beroep. Maar ik wil ook pleiten tegen een te strenge toepassing van dit reglement. In handelszaken b.v. gebeurt het vaak dat partijen herhaaldelijk in de loop van het afhandelen van een commerciële zaak de oorspronkelijk tussen hen ontstane rechtsverhouding wijzigen. Dit blijkt dan uit de briefwisseling en uit allerhande feiten. De advocaat heeft het recht ieder van die opeenvolgende wijzigingen in te roepen en de opeenvolgende feiten en stukken aan te halen waaraan telkens dergelijke wijziging gehecht is.

Commerciële zaken kunnen aldus zeer ingewikkeld worden en men kan hierbij opmerken dat dergelijke ingewikkelde toestanden zich vaak in betrekkelijk weinig belangrijke zaken zullen voordoen omdat men te doen heeft met eenvoudige mensen die door onkunde deze verwickelingen in hun zaken laten binnensluipen. Het kan aldus gebeuren dat, spijs de meest oprechte bekommernis van bondigheid de advocaat verplicht wordt betrekkelijk lange besluiten te nemen wil hij niet aan bepaalde middelen verzaken. Dit nu is iets wat men van de advocaat niet mag eisen. Dit alles is samengevat in artikel 34 van het reglement van het Hof van Beroep te Brussel dat bepaalt «In de conclusies zijn summierlijk al de middelen aangeduid die de partijen wensen aan te wenden». De middelen, al de middelen maar summierlijk. Sinds de ordonnantie van de Raad van Vlaanderen heeft de bondigheid der taal van onze Hoven vorderingen gemaakt.

* * *

Na lang de korthed van de besluiten te hebben besproken wil ik nu ook kort de lengte van de pleidooien behandelen.

Te Brussel besluit men kort, maar men pleit lang. Te Gent, en dit weer onder de invloed van het Hof van Beroep te Gent, neemt men besluiten zo lang en zo vaak men wil, maar men pleit kort. De beste pleitstijl te Gent schijnt wel hierin te bestaan dat men beknopt en zakelijk de middelen opsomt die men laat gelden, met, voor wat betreft de argumentatie en de emotieve uitweidingen, verwijzing naar de besluiten. Kortom het Gentse pleidooi beantwoordt precies aan wat te Brussel de ideale besluiten zijn.

Ook te Gent kan men bemerken dat de tucht die het Hof van Beroep bij de advocaten heeft weten

in te prenten spontaan ook vóór de andere rechts-machten nageleefd wordt. Ook vóór de Rechtbank van Eerste aanleg of de Rechtbank van Koophandel te Gent pleit men kort of zelfs in het geheel niet.

* * *

Men kan zich dan afvragen welk stelsel te verkiezen is, het Brusselse of het Gentse. Uit het hier gegeven betoog blijkt m.i. voldoende dat het Brussels stelsel logischer is: het strookt met het ware doel van het nemen van besluiten. Niettemin is het Gentse stelsel m.i. praktischer. Te Brussel moeten we veel geduld aan de dag leggen met de confraters wier drukke praktijk medebrengt dat ze elke morgen drie of vier zaken te pleiten hebben. Gejaagd doorlopen ze de gangen van het gerechtsgebouw of storten ze zich in een bewonderingswekkende autorallye van het ene vredegerecht naar het andere in de Brusselse agglomeratie. Buiten adem verschijnen ze nu en dan in de zittingszaal waar men ze verwacht. Ontsteld constateren ze dat hun binnentreden niet precies samenvalt met het laatste woord van het aan de gang zijnde pleidooi. Bliksemsnel verdwijnen ze weer om hun kans in een andere zaak en vóór een andere kamer te wagen. Onvermijdelijk stellen ze elke morgen de ene of andere tegenstrever te leur.

De oorzaak hiervan, zal men zeggen, is de drukke praktijk. Maar een drukke praktijk is nu eens voor vele advocaten een niet te vermijden gevolg van de evolutie van het advocatenberoep. De ware oorzaak is, zo meen ik, te zoeken in de lengte der pleidooien. Immers indien een advocaat in één morgen drie zaken hier in het gerechtsgebouw te pleiten heeft, indien in de eerste zaak elk der partijen drie kwartier pleit, in de tweede twintig minuten en in de derde tien minuten, dan betekent zulks samen twee en een half uur debatten. Opdat de advocaat in ieder der drie kamers waar hij moet verschijnen zijn tegenstrever zou aantreffen en de zaak zou horen oproepen op het gepaste ogenblik zodat die twee en een half uur debatten in de drie uren van de voormiddag kunnen plaats vinden, moet een echt mirakel gebeuren. Neem daarentegen een zaak met langs beide kanten twintig minuten pleidooi en twee zaken met langs beide kanten een pleidooi van vijf minuten, dan hebben we samen een uur debatten die men met wat geluk in één voormiddag kan houden.

Het Brusselse stelsel is het meest logische; het Gentse stelsel is het meest praktische. In andere woorden, om praktisch te zijn moet men de logica van het stelsel geweld aandoen. Dit betekent dat onze maniere ende praktijke van procederen verouderd is. Hiervan zijn we allen bewust en ook de hogere instanties hebben dit ingezien. Hun bekommernis heeft zich geconcretiseerd in de benoeming van een Konink-

lijke Commissaris voor de rechterlijke hervorming. Een hervorming waaraan men, gezien de hier uiteengezette moeilijkheden, dadelijk denkt, en waaraan trouwens bij de bevoegde instanties gedacht wordt, is het invoeren van het schriftelijk pleidooi.

Te Gent steken de besluiten vol argumentatie die daarin niet t'huis hoort. Dit is echter te begrijpen gezien de advocaten de gelegenheid niet hebben die argumentatie in een pleidooi voor te dragen. Met de voorgestelde hervorming zouden de advocaten die argumentatie uit hun besluiten kunnen weren om ze te ontwikkelen in een pleitnota waarvan de mededeling streng gereguleerd zou worden.

Wat Brussel betreft, daar zou men met opluchting kunnen constateren dat het neerleggen van vier bundels vóór vier verschillende kamers in één voormiddag niet de minste wonderbare gave van ubiquiteit vereist, en de lange gangen die in dit wijds gerechtsgebouw de ver van elkaar afgelegen zalen verbinden zou men dan kunnen doorlopen in een meer professioneel en minder sportief tempo.

Twee opwerpingen komen nochtans dadelijk voor de geest. Ten eerste zijn zaken waar morele en emotionele elementen van belang zijn minder geschikt voor een schriftelijk debat. Ten tweede kan men vrezen dat het schriftelijk debat uitloope op een eindeloze schriftelijke twist.

Deze bezwaren kunnen m.i. vermeden worden door een schriftelijke procedure die door de volgende zeer algemene beginselen gekenmerkt zou worden. Principieel zouden de debatten mondeling blijven. De advocaat die zijn tegenstrever niet ter zitting aantreft op het bepaald ogenblik waar de zaak wordt opgeroepen zou eenzijdig de schriftelijke procedure kunnen eisen.

De schriftelijke procedure zou beperkt zijn tot een inleidende memorie, een memorie van antwoord en een memorie van wederantwoord.

De termijnen voor het neerleggen der memories zouden streng geregeld worden zoals vóór de Raad van State. Dit zou volkomen gerechtvaardigd zijn gezien vóór de Raad van State strenge termijnen worden opgelegd in een schriftelijke procedure die als voorwerp heeft de zaak in staat te stellen, terwijl hier de schriftelijke procedure zou beginnen op een ogenblik waar de zaak reeds in staat was om gepleit te worden.

* * *

Zou men er ook niet moeten aan denken de lengte van de memories te beperken? Dit zou aangeduid zijn moesten de hedendaagse advocaten zich nog altijd geneigd gevoelen de mooie Iphigenia en haar met leed overstelpte oom Menelaüs bij de minste zaak van aardappelendiefstal te betrekken. Helaas die schone tijd is voorbij.

Tot slot volgde de

REDE van Mr. A. NYSENS, Stafhouder der Balie van Brussel.

Behoort het, mijn waarde Confrater, dat uit eerbied voor een traditie welke U zoëven hebt opgeroepen, ik mijn rede zou beginnen met een inleiding van enkele honderden artikelen, gesierd met drie en zestig stijlfiguren, terwijl ik het Romeins recht, zijn commentatoren en verder de usanciën en costuymen zou aanhalen, om U de gelukwensen te betuigen die uw rede zozeer verdient en die ik gelukkig ben uit te spreken in naam van de Orde en om er tevens op te drukken welke waardering aan uw talent toe komt?

Tussen zovele onderwerpen die zich voordoen aan de keus van de jonge redenaar hebt U er een gekozen dat ons bij uitstek rondleidt in de tuin van ons beroep en ik moet er U ten zeerste voor loven.

Door ons te onderhouden over het pleidooi, dat een van de drie essentiële activiteiten van de advocaat uitmaakt, hebt U diegene verkozen voor de welke de wet ons een monopolie toekent. Het is in een gesloten tuin, verboden aan nijdverige geburen, dat wij met U aangename ogenblikken hebben doorgebracht.

Maar wanneer er muren zijn die er ons beschermen, is het nochtans geen afgesloten tuin. Hij leeft en bloeit enkel dank zij de wind van de zee, dank zij de zon die op een terrein, dat verrijkt wordt door onze dagelijkse zorgen, zaden doet rijpen die geoogst werden in de vier hoeken van de wereld. Er is maar één woord om het labuur van de tuinman en de overvloed van zijn oogst te bepalen en dit is het woord: cultuur.

Cultuur bezit U in overvloed, mijn waarde Confrater, en U hebt gespeurd in de historie om ons vanavond een ruiker aan te bieden van wat U geplukt hebt in de eeuwenoude velden van onze traditiën.

Het is niet enkel omdat U getracht hebt ons het beroep, dat wij uitoefenen, nader bij te brengen dat ik U geluk wens, noch omdat U er op gedrukt hebt dat dit beroep slechts leeft en gedijt onder de invloeden van buiten. Niets is meer tegenstrijdig met het wezen van de advocatuur dan het zich terugtrekken in zichzelf en de advocaat, meer dan anderen, heeft behoefte aan alles wat hem kan verrijken. En voortdurend moet hij zich van de uitoefening van dit beroep bevrijden ten einde niet ten onder te gaan in de routine.

In de bekende dialoog van Tusculum gaf Crassus reeds aan de jonge advocaten de raad de dichters te bestuderen «wegens het grote verband dat er bestaat tussen de figuren der poëzie en deze der welsprekendheid». En stoffhouder Henri Robert, die de uitvinder was van het bliksem-pleidooi, eiste niet alleen van de jongeren maar van al de advocaten dat zij de wijsbegeerte en de geschiedenis zouden bestuderen en dat zij in het diepste, min of meer onbewuste van hun geheugen, de rijkdom zouden neerleggen van hun lectuur, van hun studie en van hun waarnemingen.

U hebt deze eeuwige raadgevingen opgevolgd en U hebt ons vanavond veel geleerd. U hebt de moed gehad opsporingen te doen in onze nationale archieven, die zo rijk zijn en die te weinig ontgind werden, om aldus aan de bron zelf van Vlaanderen en Brabant de gebruiken van onze voorvaders te ontdekken.

Met het oorlof van deze vergadering verleent de Hoge Raad van Mechelen, die U geciteerd hebt, mij een precedent waarop ik beroep doe om hier in mijn moedertaal te spreken, bij gebreke het in uw taal te kunnen doen met de sierlijkheid die U kenmerkt.

Men is verwonderd vast te stellen dat gedurende zovele eeuwen, die zich uitstrekken over de middel-eeuwen en de moderne tijden, redenaars het nuttig hebben geoordeeld, in een tijd dat het leven kort was, hun redevoeringen te sieren met een literatuur die heden ten dage onuitstaanbaar is geworden en men is er over verwonderd dat zij door hun toehoorders werden aanhoord. Maar misschien is het aan te nemen dat in hun beschaving, die geen andere verpozingskende dan het wapenbedrijf, waarin noch bioskoop, noch radio, noch het koortsige leven, geboren uit onze moderne overbevolking, bestonden, de kunst van het gebloemde woord een genot uitmaakte en zelfs een hoogste weelde. Heeft Hendrik IV het niet nuttig gevonden om aan de Hertog van Savooie, die zijn gast was, een verstrooijing te bezorgen, hem een terechtzitting van het Parlement van Parijs te doen bijwonen?

Ik kan niet weerstaan aan de verleiding om het thema dat U behandeld hebt, te illustreren door een eigenaardige rede aan te halen, een pleidooi om een misdaad te rechtvaardigen en een moordenaar te verheerlijken.

Ziehier de misdaad: op 23 november 1407 had Louis d'Orléans, broeder van de Koning, zich begeven naar het Hotel Barbette in de Marais, ten einde koningin Isabeau te begroeten, die zoëven het leven had geschonken aan haar twaalfde kind. Wanneer hij na het invallen van de duisternis voorbij een herberg kwam, die als uithangbord droeg «In het beeld van Onze Lieve Vrouw», trokken een twintigtal manschappen hem van zijn muilezel. Men vond zijn lichaam, de rechterarm gebroken en verscheurd, de linkervuist afgehouden en de hersens, die puilden uit een verbrijzelde schedel, verspreid in het slijk.

En ziehier de moordenaar: de bende was betaald geworden door Jan zonder Vrees, Hertog van Burgondië, Graaf van Vlaanderen, kozijn van het slachtoffer en schoonbroeder van de Koning van Frankrijk. De Hertog zonder Vrees, waarvan de zinspreuk was «Ic houd» en het zinnebeeld de distel, vereffende aldus een politiek geschil.

De weduwe van de hertog, Valentine Visconti, in lange rouwsluiers, had zich aan de voeten van de Koningin geworpen om aan deze laatste haar rekwest als klaagster aan te bieden. De provoost van Parijs, Guillaume de Tignonville, had zeer spoedig de aanspoorder van de misdaad ontdekt en deze laatste had zelfs vanop zijn protocolaire plaats de begrafenisplechtigheden van zijn kozijn bijgewoond.

Zes weken later, op 8 januari 1408, werd het «proces» gepleit in het hotel Saint-Pol, koninklijke verblijfplaats, vóór de dauphin Louis, de koning van Sicilië, de hertogen van Berri, Bretagne, Bar en Lorrenen. Een hele keur van heren, hoogwaardigheidsbekleders en officieren maakte deel uit van het decorum. In deze weelderige vergadering bevond zich de hertog van Burgondië op zijn rang in bloedrood fluwelen kleed bezaaid met goudbladen en gevoerd met petit-gris, waardoor slechts met moeite de maliënkolder werd verborgen die hij als onderkleding droeg.

Zij aanhoren gedurende vier volle uren de rede die gelezen werd door Jean Petit, van staat cordelier, want deze rede omvatte een aanhef, een eerste stelling en een tweede stelling. De aanhef maakt de lof van de moordenaar. De hertog had twaalf hoedanigheden waarvan elke hem verplichtte de verdediging op zich te nemen van de Koning, waarvan hij de dichtste bloedverwant is, de vasaal, de onderdaan en de gelijke. Zijn eigen zoon, Filips de Goede, is de schoonzoon van de Koning. Elk van deze redenen brengt met zich een overeenkomstige verplichting.

De eerste stelling verkondigt drie algemene waarheden. Elk van deze waarheden is ontleend aan de Heilige Schrift en telkens wordt zij geadstrueerd met drie voorbeelden gekozen uit de Bijbel en nauwkeurig naverteld.

De derde waarheid is verder bewezen door twaalf bewijsmiddelen, ter ere van de twaalf apostelen en gesteund op twaalf gezaghebbende bewijsplaatsen, waarvan drie uit de Heilige Kerk, drie uit de Heilige Schrift, drie uit de morele wijsgeren — niet minder dan Anaxagores, Tullius en Boccacius — en uiteindelijk drie getrokken uit de burgerlijke en keizerlijke wetten.

Ik durf uw geduld niet langer op de proef stellen door het samenvatten van de tweede stelling, die op het geval de regel toepaste dat de begerigheid de bron is van alle kwaad en waarin betoogd werd hoe «dame begerigheid» sommigen zelfs tot ketterij heeft gebracht.

Deze toespraak overtuigde slechts diegenen die bij

voorbaat overtuigd waren. Koning Karel VI, in een periode van rust, kende aan de al te machtige Hertog van Burgondië «lettres royaux de rémissions» toe. Aldus werd het dossier besloten en de al te ijverige provoot Guillaume de Tignonville werd uit zijn ambt ontheven.

Wat zijn de tijden veranderd!

Tegenover de scholastieke en para-klassieke regelen der welsprekendheid hebben zich geleidelijk doen gelden de vormen van een welsprekendheidskunst die meer soepel is en meer aangepast aan de omstandigheden van het ogenblik. Wanneer Robespierre nog zijn onverbiddelijke en vervelende redevoeringen las, stelde Bossuet zich reeds d'kwijls tevreden met het werpen van een oogopslag op het papier waarop enkel het plan vermeld stond van zijn kanselrede, terwijl hij het aan zijn genie overliet dadelijk de formules te vinden, die noodzakelijkerwijze somptueus waren.

Schreef Berryer zijn pleidooien? Men betwist het. Inderdaad, zijn gloedvolle zinsneden waren grammaticaal al te onjuist, zoals dit ook het geval was bij onze grote Jules Lejeune.

De evolutie van de redevoering en het gevaar van het lezen ervan hebben zopas in Frankrijk geleid tot de stemming van artikel 24 van het nieuw reglement der Assemblée Nationale, waardoor de lectuur van een rede verboden wordt en waardoor het enkel wordt toegelaten zich te beroepen op nota's.

Men heeft de nota's bewaard van een der meest beroemde redevoeringen van Clemenceau: een kwart blad papier, waarop enkele woorden in alle richtingen waren neergekrabbeld, op driftige wijze met gekleurde potloden onderlijnd, was voldoende voor de ontboezemingen en het geheugen van de redenaar.

Moro-Giafferi ging nog verder. Hij heeft eens verteld «wanneer ik ga spreken komt het mij voor alsof alles voor mij wegzinkt en ik zou wensen te verdwijnen. Ik ben geneigd te vluchten; ik smeek om een uitstel; ik zoek naar een middel. Maar wanneer ik dan toch moet spreken werp ik mij als een drenkeling in de stroom. Deze verlegenheid duurt vijf minuten. Daarna... daarna weet ik het niet meer.»

Is dit een na te volgen voorbeeld? Maar het was toch Moro-Giafferi!

In werkelijkheid is de improvisatie, die zoals de taal zelf het beste en slechtste der dingen is, enkel de vrucht van een lange meditatie en van opgehoopte opsporings. Francisque Sarcey heeft eens gezegd «men kan uit een fontein enkel het water halen dat men er in heeft gegoten. Men mag de kraan van de improvisatie openzetten zoveel men wil wanneer de fontein ledig is komt er slechts wind uit.»

En het is nog eens Henri Robert, de pleiter met het snelle debiet, die verklaarde: «Zelfs in de nacht gebeurt het mij te pleiten. Ik vind te bed schitterende ideeën. Deze terugvinden bij het ontwaken is een andere geschiedenis. Maar toch blijft er altijd iets van over.»

Men heeft de redenaars veelvuldig ondervraagd en getracht hun methoden te verklaren.

In werkelijkheid is spreken, zoals men het heeft onderlijnd, bekenen of ten minste overtuigen. Stafhouder Charpentier voegde er aan toe, in een alternatief dat op zichzelf een voorwerp tot meditatie is, dat «het woord actie is, ofwel niets».

In den beginne was het Woord... Ik zal niet zo onbehoorlijk zijn deze zinsnede af te wenden van haar authentieke betekenis. Maar wij hebben het recht het woord te verheerlijken, want het is de gave die aan de mens geschonken is geworden.

Spreken is overtuigen. Hoe juist is deze formule

voor alle mensen van actie, zowel de regeerder als de kanselredenaar en de advocaat.

De overtuiging van iemand anders meedragen, dit is het doel van de redenaar.

De bijzonderheid van de advocaat, het uiteindelijk en enig doel van zijn pleidooi, de rechtvaardiging van zijn inspanning, bestaan er in de rechter te verleiden. Hij spreekt maar enkel voor één of drie mensen of ten hoogste voor twaalf. Dit is zijn enig gehoor en het is tot de geest en tot het hart van dit publiek, zo gering in aantal, dat hij uitsluitend zijn middelen dient te richten. Al het overige is ijdelheid. Zou hij denken aan degenen die in de zaal aanwezig zijn, zou hij spreken «voor de galerie» en «mouw-effecten» maken? In d't geval zal hij misschien wel de gelukwensen van zijn cliënt in ontvangst mogen nemen, en de bewonderende blik van de slenteraars op zich gericht zien, maar hij zou ook misschien zijn zaak kunnen verliezen.

Hoe dient men te pleiten en hoe moet men de rechter overtuigen? De vorm van de welsprekendheid is gebonden aan de tijd. U hebt het ons, mijn waarde Confrater, voortreffelijk doen blijken.

Maar wanneer men over het onderwerp nadenkt en wanneer men teruggaat tot de voorbeelden en tot de ondervinding, komt men tot het besluit dat het pleidooi verschilt naar gelang de zaak en dat het ten slotte de vrucht is van de persoonlijkheid.

Ieder brengt er zijn eigen temperament en het resultaat van zijn arbeid bij te pas. Het gaat niet anders voor de pleiter dan voor de schilder of voor de musicus. Hij kan de meesters uit de oudheid bestuderen, maar hij moet uit zichzelf, uit zijn fysieke en geestelijke mogelijkheden, de vorm van zijn talent weten te halen. Edmond Picard wist zich van een fausset-stem te bedienen om de aandacht van zijn publiek te winnen.

Doch door U te onderhouden over het moderne pleidooi loop ik het gevaar zelf te worden voorbij gestreefd, wanneer wij uw voorzitter mogen geloven. Stelt hij niet voor de wens van de dichter te verwezenlijken en de welsprekendheid de hals om te wringen? Laten wij met meer bescheidenheid zeggen dat het zijn wens is enkel in burgerlijke aangelegenheden het pleidooi de hals om te wringen. Welke omwenteling zou dit zijn!

De tijd van zijn spreekbeurt is beperkt. Het is niet het ogenblik in discussie te treden over uw zeer belangrijke voorstellen; laat mij echter toe mij te beperken tot een bondige opmerking.

Ik wil gaarne geloven dat de magistraten lijden onder de lengte en dikwijls onder de verveling die ontstaat tengevolge van slecht voorbereide, slecht opgebouwde of slecht uitgesproken debatten. Doch ondervraag degenen die zich hebben beziggehouden met het stugge werk op stukken te vonnissen en hoor dan hoe ze hun spijt uitdrukken niet te kunnen genieten van de klaarheid die hun door het pleidooi wordt bijgebracht.

Wij kennen allen het verschil in emotie dat ontstaat door een concert dat uitgezonden wordt door de radio, wanneer wij het vergelijken met de intieme verklanking die wij horen wanneer wij ons in de concertzaal zelf bevinden. Wij kiezen in elk geval de levende dirigeerstok van de orkestmeester te volgen.

Laten wij ons hoeden, Mijnheer de Voorzitter, voor de stortvloed van levensloos papier en van dode dossiers, waardoor onze tijd wordt overstroomd en laat ons steeds de liefde bewaren voor het rechtstreeks contact van mens tot mens; dit contact is onontbeerlijk aan het recht van verdediging.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer — 6 maart 1958.

Eerste Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever : M. Louveaux.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten : Mrs De Bruyn, Simont en Pirson.

Rijksmaatschappelijke Zekerheid. — Verjaring van vorderingen tegen de R.M.Z. wegens onverschuldigde betaling van bijdragen (wet van 14 juli 1955. — Ingang van de nieuwe termijn van drie jaar. — Werking van de wet van 4 juli 1956 tot interpretatie van artikel 3 van het Besluit van de Regent van 28 september 1945.

Daar geen bijzondere bepaling hieromtrent in het wetsbesluit van 28 december 1944 was opgenomen, viel de verjaring van de vorderingen tegen de R.M.Z. ingesteld wegens onverschuldigde betaling van bijdragen onder het gemene recht; de termijn van deze verjaring bedroeg derhalve dertig jaar.

De wet van 14 juli 1955 heeft in haar artikel 4 bepaald, dat deze vorderingen verjaren drie jaar na de datum van betaling. Behoudens een afwijkende duidelijke wilsuiking van de wetgever gaat, wanneer in burgerlijke zaken de wet, al is zij van openbare orde, voor de verjaring van een vordering een kortere termijn invoert dan de bij vorige wetgeving bepaalde, deze nieuwe termijn, indien het recht op de vordering voor de inwerkingtreding van de wet is ontstaan, eerst in van deze inwerkingtreding af, zonder dat de totale duur van de termijn evenwel de bij de vorige wetgeving bepaalde termijn mag overschrijden.

Noch uit de tekst van de wet van 14 juli 1955, noch uit de parlementaire geschiedenis van de totstandkoming van deze wet blijkt, dat de wetgever van deze regel heeft willen afwijken.

Door te bepalen, dat de wet op 1 juli 1935 in werking zou treden, heeft de wetgever zich er toe beperkt aan de wet van deze datum af haar uitwerking te geven zonder de gevolgen van deze inwerkingtreding te wijzigen.

De wet van 4 juli 1956 tot interpretatie van artikel 3 van het Besluit van de Regent van 28 september 1945 bepaalt, dat dit artikel «in deze zin wordt uitgelegd, dat het bij die bepaling voorgeschreven advies van de bevoegde paritaire comité's slechts moest worden ingewonnen voor de nijverheden en handelsinrichtingen of takken van handel en nijverheid, waarvoor een nationaal paritair comité, ingesteld bij toepassing van het wetsbesluit van 9 juni 1945, werkzaam was ten tijde, dat de maatregelen zijn genomen, waarvoor het advies moest worden gevraagd».

Deze interpretatie van voormeld artikel 3 is voor de Hoven en Rechtbanken bindend; de geïnterpreteerde bepaling wordt geacht van meet af aan de in de interpretatieve wet omschreven betekenis te hebben gehad.

R.M.Z. t/ S.V. Antwerpse Taximaatschappij.

Gelet op het bestreden vonnis, op 28 juni 1956 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel;

Over het eerste middel afgeleid uit de schending van de artikelen 4 en 7 van de wet van 14 juli 1955 tot wijziging van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, 2 van het burgerlijk wetboek, 12, paragraaf 1, 3° lid, van evengemelde besluitwet van 28 december 1944, gewijzigd door artikel 2 van de besluitwet van 6 september 1946, en aangevuld door het artikel 4 van de wet van 14 juli 1955, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis het middel van verjaring verworpen heeft dat op artikel 4 van de wet van 14 juli 1955, tot wijziging van de besluitwet van 28 december 1944, gesteund was en dat regelmatig aangevoerd was tegen de eis tot terugvordering van de bijdragen voor de maatschappelijke zekerheid welke verweerster in de loop van de dienstjaren 1947 tot 1955 onverschuldigd zou betaald hebben, en derhalve, aanleger veroordeeld heeft tot het terugbetalen aan verweerster van bewuste bijdragen die bevonden waren niet verschuldigd te wezen, zonder die ervan uit te zonderen welke meer dan drie jaar vóór de datum van de dagvaarding in rechte (28 december 1955) betaald werden, en dit om redenen dat de wet van 14 juli 1955 geen terugwerkende kracht zou hebben ten aanzien van de nieuwe verjaring welke ingevoerd is en dat bijgevolg verweerster, wier vordering ten dage van de afkondiging van de wet niet verjaard was, met ingang van 1 juli 1955 nog drie jaar zou hebben om haar rechten te doen gelden,

dan wanneer, aangezien de vordering na de inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1955 ingesteld is, zij onbetwistbaar onderworpen was aan de nieuwe bepaling luidens welke de vorderingen tegen aanleger ingesteld wegens onverschuldigde betaling van bijdragen verjaren drie jaar na de datum der betaling, en niet vanaf 1 juli 1955 :

Overwegende dat geen bijzonder bepaling hieromtrent in de besluitwet van 28 december 1944 opgenomen zijnde, de verjaring van de vorderingen, tegen de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid wegens onverschuldigde betaling van bijdragen ingesteld, onder het gemeen recht viel; dat de termijn van deze verjaring derhalve dertig jaar vanaf de betaling was;

Overwegende dat de wet van 14 juli 1955 in artikel 4 bepaald heeft dat deze vorderingen verjaren drie jaar na de datum der betaling;

Overwegende dat, behalve een tegengestelde, zekere wilsuiking van de wetgever wanneer in burgerlijke zaken de wet, al ware zij van openbare orde, voor de verjaring van een vordering een kortere termijn invoert dan de bij de vorige wetgeving gestelde, deze nieuwe termijn, indien het recht op de vordering vóór de inwerkingtreding van de wet ontstaan is, pas ingaat vanaf deze inwerkingtreding, zonder dat de totale duur van de termijn evenwel de bij de vorige wetgeving gestelde termijn mag overschrijden;

Overwegende dat noch uit de tekst van de wet van 14 juli 1955, noch uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever van deze regel heeft willen afwijken;

Overwegende dat de wetgever, door te bepalen dat de wet op 1 juli 1955 in werking zou treden, zich ertoe beperkt heeft de wet vanaf deze datum haar uitwerking te geven, zonder de gevolgen van deze inwerkingtreding te wijzigen;

Overwegende dat uit de vaststellingen van de rech-

ter over de grond blijkt dat de betalingen, tot terugvordering waarvan verweerster optreedt, gedaan werden in de loop van de jaren 1947 tot 1955 en dat de vordering ingesteld is op 28 december 1955, dit is minder dan drie jaar vanaf 1 juli 1955, de datum van inwerkingtreding van de wet van 14 juli 1955;

Waaruit volgt dat het bestreden vonnis wettelijk beslist heeft dat de vordering niet verjaard was; dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2 en 3 van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, 3 van het besluit van de Regent van 28 december 1945 betreffende de toepassing van voormelde besluitwet van 28 december 1944 op de werkgevers en de bij fooien bezoldigde werknemers, vóór de wijziging ervan bij het koninklijk besluit van 9 november 1953 en zoals het geïnterpreteerd is door het enig artikel van de wet van 4 juli 1956 houdende interpretatie van voormeld besluit van de Regent van 28 september 1945, van het enig artikel van evengemelde wet van 4 juli 1956, van de artikelen 1, 2 en 3 van het ministerieel besluit van 11 april 1947, genomen in uitvoering van voormeld besluit van de Regent van 28 september 1945, 1 en 2 van elk der ministeriële besluiten van 11 juni 1947 en 2 februari 1952 tot wijziging van artikel 2 van het ministerieel besluit van 11 april 1947, alsmede van de artikelen 97 en 107 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis beslist dat de bijdragen voor de maatschappelijke zekerheid, door verweerster betaald over de periode van 1 april 1947 tot 30 september 1955, niet verschuldigd waren, en aanlegger tot het terugbetalen ervan veroordeelt om de redenen:

1) dat de ministeriële besluiten van 11 april 1947 overeenkomend zowel met het besluit van de Regent en 11 juni 1947 onwettelijk zouden zijn wyl niet van 28 september 1945 als met de besluitwet van 28 december 1944, omdat zij door de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg genomen zijn zonder dat vooraf het paritair comité van de vervoernijverheid geraadpleegd is en omdat zij dienvolgens niet naar de eis der wet met redenen omkleed zijn;

2) dat het ministerieel besluit van 2 februari 1952 artikel 2 van het ministerieel besluit van 11 april 1947, gewijzigd door datgene van 11 juni 1947, gewijzigd door datgene van 11 juni 1947, slechts vervangen heeft, wat de fundamentele onwettelijkheid zou laten bestaan die de gezamenlijke bepalingen van de eerste twee ministeriële besluiten aankleeft,

dan wanneer het bestreden vonnis vaststelt dat het paritair comité van de vervoernijverheid niet geraadpleegd is «om de zeer eenvoudige reden dat het toentertijd nog niet bestond of niet georganiseerd was», en dat uit deze vaststelling blijkt dat krachtens artikel 3 van het besluit van de Regent van 28 september 1945, geïnterpreteerd door de wet van 4 juli 1956, het advies van het paritair comité van de vervoernijverheid ten deze niet moest worden ingewonnen, en dat derhalve de ministeriële besluiten van 11 april en 11 juni 1947 door de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg regelmatig genomen zijn in uitvoering van voormeld besluit van de Regent van 28 september 1945 en juist hierdoor in overeenstemming zijn met de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid,

en dan wanneer het ministerieel besluit van 2 februari 1952 dus het enkel artikel 2 van de vroe-

gere, volkomen geldige besluiten geldig heeft kunnen wijzigen, dat de gezamenlijke bepalingen van evengemelde wetsbepalingen een wettelijke grondslag hebben kunnen opleveren voor het innen van de bijdragen die verweerster over de periode van 1 april 1947 tot 30 september 1955, heeft betaald, en dat deze bepalingen door de rechters dienden te worden toegepast;

Overwegende dat de wet van 4 juni 1956, tot interpretatie van artikel 3 van het besluit van de Regent van 28 september 1945, bepaalt dat dit artikel «in deze zin uitgelegd wordt, dat het bij die bepaling voorgeschreven advies van de bevoegde paritaire comité's slechts moest worden ingewonnen voor de nijverheden en handelsinrichtingen of takken van handel en nijverheid waarvoor een nationaal paritair comité, ingesteld bij toepassing van de besluitwet van 9 juni 1945, werkzaam was ten tijde dat de maatregelen zijn genomen waarvoor het advies moest worden gevraagd»;

Overwegende dat deze interpretatie van voormeld artikel 3 voor de hoven en rechtbanken bindend is; dat de geïnterpreteerde bepaling geacht is van meet af aan de in de interpretatieve wet omschreven betekenis gehad te hebben;

Overwegende dat de rechter over de grond vaststelt dat op 11 april en 11 juni 1947, de data van de in uitvoering van voormeld artikel 3 genomen ministeriële besluiten, het paritair comité van de vervoernijverheid nog niet bestond of niet georganiseerd was;

Overwegende dat hij uit deze omstandigheid niet kon afleiden dat, daar zij het advies van het bevoegd paritair comité niet aanhaalden, die ministeriële besluiten onwettelijk waren aangezien het advies van het comité om reden van bewuste omstandigheid niet vereist was;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen:

en zonder dat er termen aanwezig zijn tot het onderzoeken van het derde en het vierde middel welke niet tot een ruimere verbreking strekken, verbreekt het bestreden vonnis, behalve in zover het beslist dat de vordering van verweerster niet verjaard is en ongegrond is, in de mate dat zij de teruggave beoogt van de bijdragen betaald over de periode welke de in werkingtreding van het ministerieel besluit van 11 april 1947 voorafgaat; verwerpt de voorziening voor het overige;

Beveelt dat van onderhavig arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt elke der partijen tot de helft der kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, beslissende in hoger beroep.

NOOT: In dezelfde zin een arrest van dezelfde datum en dezelfde kamer inzake R.M.Z. tegen Vandenbulcke, en wat de werking van de interpretatieve wet van 4 juli 1956 betreft, een arrest van dezelfde kamer en dezelfde dag inzake R.M.Z. tegen Delire.

Verg. in dit nummer het vonnis van de Rechtbank te Antwerpen van 21 juni 1958.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer — 11 juli 1957.

Voorzitter : M. Sohier.

Raadsheer-Verslaggever: M. Anciaux Henry de Faveaux.

Advocaat-Generaal : M. Delange.

Advocaten : Mrs. della Faille d'Huyse en
van Leynseele.**Spel en weddenschap. — Geldigheid van weddenschappen tussen niet-deelnemers aan wedlopen te paard.***Waar artikel 1965 B.W. het beginsel tot uitdrukking brengt, dat de weddenschappen volstrekt nietig zijn, stelt het deze met de spelen gelijk.**Door van deze nietigheid uit te sluiten de spelen, die geschikt zijn tot bevordering van de behendigheid en tot lichaams oefening, mits het bedrag niet overmatig toeschijnt, neemt artikel 1966 B.W. insgelijks op dezelfde voorwaarde de geoorloofdheid aan van de weddenschappen, gesloten naar aanleiding van dergelijke spelen.**Gevolggende aan het streven de beoefening van die spelen aan te moedigen, heeft de wetgever niet alleen de weddenschappen tussen deelnemers geldig verklaard, maar ook die tussen niet-deelnemers, welke van aard zijn de aantrekkelijkheid en de populariteit van die spelen te verhogen en derhalve, zij het onrechtstreeks, het bereiken van het nagestreefde doel te bevorderen.*

Figeys t/ Woog.

*Gelet op het bestreden arrest, op 18 april 1955 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;**Overwegende dat uit de stukken der rechtspleging blijkt dat de door verweerders rechtsvoorganger ingestelde vordering strekt tot betaling, door aanlegger, die een kantoor voor weddenschappen op paardenwedrennen exploiteert, van een som van 274.800 frank tot kwijting van een weddenschap van 20.000 frank, bij aanlegger gesloten op een paard dat aan verweerders rechtsvoorganger toebehoorde en te Parijs een wedren gewonnen had ; dat het bestreden arrest deze vordering ontvankelijk en gegrond verklaard heeft ;**Over het eerste middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1101, 1134, 1964, 1965, 1966 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,**doordat het bestreden arrest de tegen de vordering door aanlegger opgeworpen exceptie van spel verwerpt en beslist dat de litigieuze weddenschap behoort tot de uitzonderingen, bedoeld in artikel 1966 van het Burgerlijk Wetboek, omdat het een weddenschap over een paardenwedren gold en hoewel het bevindt dat de weddenschap niet tussen deelnemers aan de wedren was gesloten en dat het dus tussen partijen niet ging over « een wedloop te paard »,**dan wanneer de uitzondering, in artikel 1966 van het Burgerlijk Wetboek omschreven, enkel slaat op de « wedlopen te paard », en, in de bedoeling van de wetgever, enkel ten goede komt aan de spelen die geschikt zijn tot bevordering van de geoeffendheid van het lichaam en tot het vormen van gezonde en krachtige mensen, door toe te staan dat « de burgers die een behendigheds- of geoeffendheidsspel beoefenen, om onder hen de wedijver en de spanning gaande te houden, een prijs betalen voor hem die het behendigt of het best geoeffend is », wat van het voordeel der uitzondering diegenen uitsluit die niet zelf aan de oefening deelnemen :**Overwegende dat aanlegger de vaststellingen van het bestreden arrest niet betwist, volgens welke de paardenwedren, waarover de litigieuze weddenschap is gesloten, op zichzelf een spel was waarmede behendigheid en geoeffendheid van het lichaam gemoeid waren en deze aard niet verloren had om reden van de omstandigheden waarin het in feite beoeffend was geworden ; dat het middel enkel erover klaagt dat het arrest de uitzondering, in artikel 1966 van het Burgerlijk Wetboek omschreven, uitgebreid heeft tot een weddenschap welke gesloten is tussen twee personen die niet persoonlijk aan de wedren deelgenomen hebben ;**Overwegende dat artikel 1965 van het Burgerlijk Wetboek, waar het het beginsel uit dat de weddenschappen volstrekt nietig zijn, deze met de spelen gelijkstelt ; dat, door van deze nietigheid uit te sluiten de spelen die geschikt zijn tot bevordering van de behendigheid en de geoeffendheid van het lichaam, op voorwaarde dat het bedrag niet buitensporig voorkomt, artikel 1966 van het Burgerlijk Wetboek insgelijks, op dezelfde voorwaarde, de geoorloofdheid aanneemt van de weddenschappen, gesloten naar aanleiding van dergelijke spelen ; dat de wetgever, gevolg gevende aan het streven de beoefening van die spelen aan te moedigen, niet enkel de overeenkomsten, aangaan tussen hen die eraan deelnemen, geldig verklaard heeft, maar ook de weddenschappen tussen niet-deelnemers, welke van aard zijn om de aantrekkelijkheid en de populariteit van die spelen te verhogen, en derhalve om, zij het onrechtstreeks, het bereiken van het nagestreefd doel mogelijk te maken ;**Dat het middel naar recht faalt ;
(Verder zonder belang.)***HOF VAN BEROEP TE GENT**

1e Kamer — 23 october 1958.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : MM. De Vreese en Santenaire.

Advocaat-Generaal : M. Matthys.

Advocaten : Mrs. Leper en Debra.

Echtscheiding. — Bezoekrecht. — Verkorting van de termijn om te hertrouwen.*Het bezoekrecht vindt zijn grondslag in de natuurlijke band tussen vader en kind ; daarenboven dient het bezoekrecht te worden beschouwd als een middel om de uitoefening te verzekeren van het in artikel 303 B.W. bedoeld recht van toezicht.**De toekenning van het bezoekrecht kan voor het eerst in hoger beroep worden gevorderd, daar dit recht eigenlijk moet worden beschouwd als een verbodsbepaling van het aan de andere echtgenoot toegekend recht van bewaking van het kind.**Uit de wordingsgeschiedenis van de wet van 30 juni 1956 blijkt, dat een eis tot verkorting van de termijn om te hertrouwen voor het eerst in hoger beroep kan worden ingesteld, daar sedert het vonnis redenen kunnen zijn ontstaan voor een vervroegd huwelijk.**De ontvankelijkheid van de eis is echter afhankelijk van de vervulling van de in artikel 228, lid 3 en lid 4, B.W. gestelde voorwaarden ; de vrouw moet namelijk het bewijs leveren, dat zij gedurende ten minste 300 dagen in de onmogelijkheid heeft verkeerdt met haar echtgenoot gemeenschap te hebben,*

hetzij wegens voortdurende verwijdering van de man, hetzij tengevolge van enig toeval.

Voor de gelijkstelling van de fysieke onmogelijkheid van gemeenschap met de morele onmogelijkheid is vereist, dat de vrouw in de loop van de echtscheidingsprocedure gemachtigd is een afzonderlijke verblijfplaats te hebben.

S. t/ R.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Veurne, op 13 december 1956;

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld;

Overwegende dat appellant niet besluit tot de hervorming van het vonnis a quo waar het, op grond van artikel 231 B.W., de echtscheiding in het voordeel van geïntimeerde heeft toegelaten; dat hij zich echter gegriefd acht doordat de bestreden beslissing geen regeling inhoudt van het bezoekrecht en doordat hij veroordeeld werd tot het betalen van 1.500 fr. per maand, ten titel van bijdrage tot het onderhoud van het negenjarig kind, Jean-Claude;

Bezoekrecht :

Overwegende dat appellant zijn kind wenst te bezoeken om de veertien dagen, gedurende twee uren;

dat geïntimeerde elk recht tot bezoek betwist omdat appellant zich sedert 1951 niet meer om zijn kind heeft bekommerd, omdat hij bovendien een correctionele straf heeft opgelopen om hetzelfde kind in behoeftige toestand te hebben achtergelaten, en omdat hij vóór de eerste rechter niet eens over de uitoefening van het bezoekrecht heeft besloten;

Overwegende dat dit recht zijn grondslag vindt in de band die door de natuur zelf tot stand wordt gebracht tussen vader en kind; dat daarenboven het bezoekrecht dient te worden beschouwd als een middel om het recht van toezicht, voorzien bij artikel 303 B.W., te verzekeren (Novelles, Div. Sép. Corps n° 1536);

Overwegende dat de toekenning van het bezoekrecht ook voor het eerst in hoger beroep kan worden gevorderd, daar dit recht eigenlijk moet worden aangezien als een verbroekeling van het aan de andere echtgenoot toegekend recht van bewaring over het kind (Novelles *ibid.* n° 1535);

Overwegende dat, gelet op de door geïntimeerde ingeroepen en vaststaande omstandigheden het gepast blijkt te bevelen dat het bezoek slechts om de maand zal geschieden;

Onderhoudsuitkering :

Overwegende dat appellant beweert dat hij over geen voldoende inkomsten beschikt om een onderhoudsuitkering van 1.500 frank te betalen; dat hij evenwel voorstelt maandelijks 500 frank uit te keren;

dat appellant nochtans toegeeft en het uit de voor-gebrachte bescheiden spruit dat hij een maandelijks loon geniet van ongeveer 4.000 frank;

dat weliswaar uit zekere bescheiden blijkt, dat hij soms werkloos is en alsdan op werklozensteun is aangewezen;

dat, anderzijds, zijn echtgenote, als stationbibliotheekhoudster te Adinkerke, 1.800 frank per maand verdient;

dat, rekening houdend met deze gegevens en met het principe dat beide ouders moeten instaan voor het onderhoud van het kind, het billijk voorkomt de

bijdrage van appellant tot dit onderhoud op 1.000 frank per maand vast te stellen;

Opheffing of minstens verkorting van de termijn tot hertrouwen :

Overwegende dat geïntimeerde voor de eerste maal vóór het Hof, op grond van artikel 296 B.W., gewijzigd door artikel 3 der wet van 30 juni 1956, de opheffing of minstens de verkorting vordert van de termijn tot hertrouwen opgelegd door artikel 228 B.W. (artikel 1 wet 30 juni 1956) omdat « sedert het vonnis a quo nieuwe feiten en motieven een tweede huwelijk van geïntimeerde in het vooruitzicht stellen »;

dat uit de parlementaire bescheiden spruit dat dergelijke eis wel voor het eerst in hoger beroep kan worden ingediend omdat er sedert het vonnis redenen kunnen bestaan voor een vervroegd huwelijk (Parl. Besch. Senaat, Zitting 1954/55 n° 310, vergadering 6 juli 1955, bl. 4);

Overwegende echter dat de ontvankelijkheid van de eis afhankelijk is van de vervulling der voorwaarden bepaald bij artikel 228 lid 3 en lid 4 B.W.; dat de vrouw namelijk het bewijs moet leveren dat zij gedurende minstens driehonderd dagen in onmogelijkheid heeft verkeerd gemeenschap te hebben met haar echtgenoot, hetzij wegens voortdurende verwijdering van de man, hetzij tengevolge van enig toeval;

dat uit geen enkel element van de zaak kan worden besloten tot het bestaan van de fysische onmogelijkheid tot gemeenschap;

dat geïntimeerde zou kunnen doen gelden dat de wetgever de fysische onmogelijkheid tot gemeenschap gelijkstelt met de morele onmogelijkheid; dat echter daar toe vereist wordt dat de vrouw, in de loop van de procedure tot echtscheiding rechterlijk gemachtigd werd een afzonderlijke verblijfplaats te hebben;

dat geïntimeerde evenmin bewijst dat zij dergelijke machtiging heeft bekomen;

Overwegende dat, zo het wetsvoorstel betreffende de termijn van viduiteit, het proces-verbaal van niet-verzoening in de procedure tot echtscheiding gelijkstelde met de rechterlijke machtiging tot afzonderlijk verblijf — dit, gelijkvormig de rechtspraak gehuldigd in zake ontkennings van vaderschap — uit de parlementaire bescheiden en uit de formele bewoordingen van de wet van 30 juni 1956 blijkt dat de wetgever deze gelijkstelling heeft verworpen;

Overwegende dat, waar artikel 1, lid 4 van bedoelde wet, de morele onmogelijkheid tot gemeenschap afhankelijk stelt van een rechterlijke machtiging voor de vrouw om afzonderlijk te verblijven, deze wettekst, die een uitzondering inhoudt op het principe van de termijn van weduwschap, van strikte interpretatie is; dat de eis van geïntimeerde derhalve niet ontvankelijk is;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, Alle andere of strijdige besluiten als ongegrond verwerpend,

Gehoord de heer advocaat-generaal Matthijs in zijn eensluidend advies,

Verklaart het beroep ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond; bevestigt het bestreden vonnis met deze wijziging dat appellant veroordeeld wordt om maandelijks vanaf 1 december 1956, 1.000 frank te betalen, in plaats van 1.500, voor het onderhoud van het kind; Zegt dat appellant het bezoekrecht zal mogen uit-

oefenen, om de maand, op de door partijen onderling te bepalen dag, uur en plaats, zo niet op de eerste zaterdag van elke maand, om 14 uur, door afhaling van het kind ten huize van geïntimeerde, waar appellant het om 17 uur zal terugbrengen;

En, wijzende over de eis van geïntimeerde,

Gehoord de partijen en het Openbaar Ministerie in de Raadkamer,

Verklaart de vordering onontvankelijk;

Verwijst appellant in de drie vierden en geïntimeerde in een vierde van de kosten van de aanleg.

NOOT: betreffende de termijn van hertrouwen zie men o.a. R. Jacobs, Termijnen van Hertrouw, R.W. 1956-57, 57.

Opdat de morele onmogelijkheid met de fysieke onmogelijkheid om gemeenschap te hebben zou kunnen gelijkgesteld worden, is blijkens artikel 1, lid 4 der wet van 30 juni 1956 (art. 228, lid 4, B.W.) vereist dat de vrouw tijdens de procedure tot echtscheiding bij rechterlijke beslissing gemachtigd werd om afzonderlijk te verblijven.

In strijd met de mening van R. Jacobs (a.w. 59) is het Hof van Beroep te Gent in bovenstaand arrest van oordeel, dat de vrouw, teneinde opheffing of verkorting van de termijn tot hertrouwen te bekomen zich niet kan beroepen op de morele onmogelijkheid om gemeenschap te hebben, indien zij tijdens de procedure van echtscheiding niet gemachtigd werd afzonderlijk te verblijven. Het proces-verbaal van niet-verzoening in de procedure tot echtscheiding mag volgens het Hof niet met de rechterlijke machtiging om afzonderlijk te wonen worden gelijkgesteld, terwijl dit wel het geval zou zijn in een procedure tot ontkenning van vaderschap. Het Hof steunt deze zienswijze op de wordingsgeschiedenis en de uitdrukkelijke bewoordingen der wet van 30 juni 1956. Artikel 1, lid 4 dezer wet vormt een uitzondering op de regel van de zogenaamde identiteitstermijn en moet derhalve strikt worden uitgelegd.

Extensieve of analogische wetsverklaring — o.a. door artikel 228, lid 4, B.W. in verband te brengen met de regelen betreffende de ontkenning van vaderschap — is niet toegelaten.

Door de wet van 10 februari 1958 (Staatsblad 20 februari 1958) werden echter belangrijke wijzigingen aan sommige bepalingen betreffende het vaderschap, de afstamming en de aanneming gebracht.

Betreffende deze wet zie men o.a. Van Balberghe, *Erkenning en Wettiging van overspelige Kinderen*, R.W. 1957-58, 1929 e.v.

Krachtens artikel 1 van deze nieuwe wet, waarbij lid 2 van artikel 313 B.W. werd gewijzigd, kan de man, wanneer een vonnis van echtscheiding, of van scheiding van tafel en bed is gewezen, resp. een daartoe strekkende eis is ingesteld, het kind erkennen, dat geboren is 300 dagen na het proces-verbaal, waarvan sprake in artikel 239 B.W. of na de in artikel 281 B.W. bedoelde verklaring en minder dan 180 dagen na de definitieve afwijzing van de eis tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed na de verzoening. (Zie ook artikel 3, waarbij artikel 331 B.W. door een andere bepaling is vervangen).

Het tweede lid van artikel 313 B.W. (oud) bepaalde, dat de man het kind kon ontkennen dat geboren was 300 dagen na de beslissing, waarbij de vrouw gemachtigd werd een afzonderlijke woonplaats te hebben. Het grootste gedeelte der rechtspraak aanvaardde evenwel, dat het proces-verbaal van niet-verzoening (artikel 239 B.W.) kon gelijkgesteld worden met de aan de vrouw

door de rechtbank verleende machtiging om afzonderlijk te wonen (verg. bovenstaand arrest en Van Balberghe, a.w. 1930).

De nieuwe wet bekrachtigde deze rechtspraak alleen in zoverre zij het proces-verbaal van niet-verzoening als uitgangspunt voor de berekening van de termijn van 300 dagen aanvaardt. Als uitgangspunt komt thans echter niet meer de door de rechtbank verleende machtiging om afzonderlijk te verblijven in aanmerking.

De beschouwing van het Hof betreffende de gelijkstelling van de rechterlijke machtiging tot afzonderlijk verblijven en het proces-verbaal van niet-verzoening inzake ontkenning van vaderschap blijkt derhalve niet meer actueel te zijn.

Terwijl artikel 1, lid 4 der wet van 30 juni 1956 (artikel 228, lid 4 B.W.) met het oog op de opheffing of de verkorting der zgn. viduiteitstermijn, de morele onmogelijkheid om gemeenschap te hebben gelijk stelt met de fysieke onmogelijkheid, zo de vrouw tijdens een procedure tot echtscheiding, rechterlijk gemachtigd werd om een afzonderlijke verblijfplaats te hebben, aanvaardt artikel 1 der wet van 10 februari 1958 (artikel 313, lid 2 B.W.) als uitgangspunt voor het berekenen van de termijn van 300 dagen het proces-verbaal van niet-verzoening. Beide artikelen zijn van strikte interpretatie.

Het is ons niet duidelijk waarom de wetgever een verschillend uitgangspunt bepaalt voor het berekenen van de viduiteitstermijn en voor de termijn inzake ontkenning van vaderschap, erkenning of wettiging van overspelige kinderen.

Bijzondere redenen hiervoor bestaan o.i. niet. Heeft de wetgever van 1958 niet geweten, wat deze van 1956 had bepaald?

H. Boonen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer — 27 juni 1958.

Voorzitter: M. Moeneclaey.

Raadsheren: MM. Morel de Westgaver en Lefebvre.

Advocaat-generaal: M. Bonte.

Minderjarigen boven 18 jaar. — Recht van de ouders om tegen hen dwangmaatregelen aan te wenden.

De bewakingsplicht van de ouders over hun kind, dat achttien jaar is geworden, blijft voortbestaan tot het meerderjarig is.

Uit die plicht volgt het recht de nodige maatregelen te treffen opdat het een degelijke opvoeding zou genieten, wat insluit, wanneer het kind zich slecht gedraagt, dat zij het in een kostschool of dergelijke inrichting kunnen plaatsen.

St, Sch. en C.

Overwegende dat uit het onderzoek en bij de behandeling der zaak vóór het Hof gebleken is dat Pl. Olga, dochter van Pl. Alfons en S. Gabriëlle, geboren op 14 April 1937, kort voor 10 november 1956 de ouderlijke woning ontvlucht was en tegen de wil in van haar ouders als meid te Gent in dienst was getreden, dit ten einde de vleselijke betrekkingen die zij met een gehuwd man aangeknoopt had, verder te kunnen onderhouden;

Overwegende dat S. Gabriëlle, welke die betrekkingen wenste te zien stop zetten, zich, om wille van zijn hoedanigheid van priester, tot Sch. Alfons wendde om van hem te bekomen dat hij haar zou behulpzaam zijn in het plaatsen van haar dochter in een heropvoedingsgesticht;

Overwegende dat Sch. hierop ingaande haar voorstelde het meisje per auto te voeren naar het « Institut du Bon Pasteur » te Namen, inrichting die zich, onder meer, bezig houdt met de wederopvoeding van meisjes die op het verkeerd pad geraakt zijn;

Overwegende dat alvorens tot die plaatsing over te gaan, Sch. zich tot de vader van het meisje richtte die volledig instemde met de voorziene maatregel;

Overwegende dat Sch. dienvolgens beroep deed op C. Frans eerstgenoemde en S. Gabriëlle met zijn auto naar Gent voerde, dichtbij het huis waar het meisje werkzaam was; dat eens daar, C. haar door een list wist te overtuigen plaats te nemen in zijn wagen waarmede hij ze alle vier tot bedoeld instituut bracht;

Overwegende dat indien verdachten, eens aan het Instituut, wat hardhandig opgetreden zijn om het meisje te verplichten er binnen te gaan, ze hierdoor niet mishandeld werd;

Overwegende dat zoals verder nader bepaald wordt, haar vervoer naar Namen en haar verder oponthoud in gezegd instituut niet kan aangezien worden als zijnde een aanslag op haar persoonlijke vrijheid of een gevangenhouding; dat overigens de bestuurster, noch enig personeelslid van het Instituut uit dien hoofde vervolgd werden;

Overwegende dat er dient aan herinnerd dat de bewakingsplicht der ouders op hun kind, dat 18 jaar wordt, blijft voortbestaan tot het meerderjarig is, dat uit die plicht het recht volgt de nodige maatregelen te treffen opdat het een degelijke opvoeding zou genieten, wat insluit, wanneer het, zoals ter zake, zich slecht gedraagt, het in een kostschool of dergelijke inrichting te mogen plaatsen;

Overwegende dat uit wat voorafgaat voldoende blijkt dat, noch in de geest der verdachten, noch van het personeel van het Instituut ooit het gedacht opgekomen is dat dergelijke plaatsing kon aangezien worden als vallende onder toepassing van artikel 434 en volgende van het Strafwetboek.

Om deze redenen,

Het Hof,

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw wijzend:

Ontslaat verdachten van de vervolging zonder kosten.

NOOT: Zie in dit nummer het bij bovenstaand arrest vernietigd vonnis van de Rechtbank te Dendermonde van 11 december 1957.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis — 21 juni 1958.

Voorzitter: M. Roevens.

Rechters: Mej. Deloof en M. Van Hecke.

Advocaten: Mrs Dauwe en Lesthaeghe.

Rijksmaatschappelijke Zekerheid. — Verjaring van vorderingen tegen de R.M.Z. wegens onverschuldigde betaling van bijdragen (wet van 14 juli 1955). — Ingang van de driejarige verjaringstermijn.

De driejarige verjaring, ingevoerd door de wet van 14 juli 1955, artikel 4 en 7, begint eerst te lopen vanaf de inwerkingtreding van deze wet. De nieuwe termijn heeft inderdaad niet kunnen lopen vóór de inwerkingtreding van de wet en iedereen kan dus van een volle termijn van drie jaren blijven genieten vanaf het instellen ervan zonder echter de dertigjarige verjaring van het gemeen recht te overschrijden.

In principe kan verenigbaarheid bestaan tussen het zijn van bediende en het zijn van beheerder van dezelfde persoon in dezelfde vennootschap.

N.V. Anc. Ets. De Vigne t/R.M.Z.

Gezien de stukken van het geding o.a. het in regelmatige vorm voorgebrachte vonnis waartegen beroep verleend door de heer Vrederechter van het 3e kanton Antwerpen dd. 22-2-1958 en de hieraangehechte akte van beroep betekend door het ambt van deurwaarder de Meerleer te Brussel dd. 3 april 1958;

Overwegende dat de eis strekt tot veroordeling van beroepster tot betaling ener som van 44.971 fr. saldo van rekening, bijdragen en aankleven te verhogen met verwijlntresten aan 12 % vanaf 28-8-1957;

Dat beroepster staande hield in hoofddorde dat deze eis ongegrond is omdat hij betrekking heeft op een som van 23.984 fr. verhoogd met penaltiteiten wegens wanbetaling, som die zij compenseerde met zelfde som dat zij beweert ten onrechte betaald te hebben op naam van dame De Cock, weduwe Ceusters;

Overwegende dat dergelijke compensatie niet mogelijk was op het ogenblik dat beroepster ze inriep, daar de twee schulden minstens niet effen en eisbaar waren;

Overwegende dat beroepster in subsidiaire orde een wedereis instelt voor 23.984 fr. verhoogd met de verwijlntresten à 12 % vanaf iedere afzonderlijke betaling; dat de rechtbank slechts gerechtelijke intresten mag toestaan op de terugbetaling van het niet verschuldigde;

Overwegende dat beroepene vooreerst de verjaring opwerpt; dat beroepster terecht doet opmerken dat de driejarige verjaring ingesteld door de wet van 14 juli 1955 artikelen 4 en 7, slechts begint te lopen vanaf de in voegetrede van deze wet (Verbr. 6-3-1958) bij gebrek aan ieder strijdig beding in de wet; dat inderdaad de nieuwe termijn niet heeft kunnen lopen voor de in voegetrede van de wet en dat eenieder dus van een volle termijn van drie jaar mag blijven genieten vanaf het instellen ervan, zonder nochtans de dertigjarige verjaring van het gemeen recht te overschrijden;

Overwegende ten gronde dat de eis steunt op het feit dat mevrouw Ceusters-De Cock, die voorheen beheerder en directeur van de N.V. De Vigne was, na de hervorming van de maatschappij op 20 november

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

1953 nog slechts beheerder benoemd werd en niet meer directeur;

Overwegende dat het vonnis a quo doet opmerken dat beroepster niet bewijst dat de afwezigheid van een titel werkelijk een verandering bracht in het wettelijk statuut van de betrokkene die nog als « employé » aangeduid wordt in bedoelde akte van benoeming tot beheerder;

Overwegende dat beroepster het arrest van verbreking van 14-6-57 - J.T. 587 aanhaalt om te beweren dat het mandaat van beheerder onverenigbaar zou zijn met de toestand van bediende in dezelfde maatschappij; dat in het geval van de rechtspraak er vastgesteld werd dat het bediendencontract fictief was en niet bestond daar dezelfde persoon bediende zou geweest zijn, en afgevaardigde beheerder, gelast met het aanstellen van het personeel, en daarenboven in het bezit van de meerderheid der aandelen; dat in casu nochtans de betrokkenen niet de meerderheid der aandelen heeft, slechts gewone beheerder is en niet afgevaardigde beheerder, niet gemachtigd alleen tot de aanwerving van het personeel over te gaan;

dat in principe dus wel verenigbaarheid kan bestaan tussen een bediendencontract en een mandaat van beheerder in dezelfde maatschappij; dat de onderworpenheid echter moet bewezen worden door de R.M.Z. en niet spruit uit de betaling zelf, indien deze bij vergissing is gebeurd;

Overwegende dat beroepene beweert, dat volgens een onderzoek van haar diensten het zou blijken dat de betrokkene haar zelfde werk zou blijven doen in de maatschappij, met vaste uurroosters, een vaste wedde en aldus al de karakteristieken van de ondergeschiktheid zou vertonen; dat er ook op gewezen werd dat zij vanaf 1952 van haar pensioen geniet en er dus geen belang meer in stelt in de R.M.Z. ingeschreven te blijven;

Overwegende dat deze vaststellingen althans gedeeltelijk onjuist zijn; dat bij voorbeeld, volgens de aangiften in de belastingen, betrokkene als beheerder aangeslagen werd in de bedrijfsbelasting op bedragen van 53.378 fr. voor het jaar 1953; 89.933 fr. voor het jaar 1954; 89.801 fr. voor het jaar 1955 en 85.418 fr. voor 1956;

Overwegende dat beroepene thans met deze toestand zou akkoord gaan en de bijdragen niet meer eist maar slechts voor het verleden niet op de gedane betalingen wil terugkomen; dat deze houding onlogisch is vermits de nieuwe toestand geschapen werd door de algemene vergadering van 20-11-1953 die een nieuwe directeur aanstelde, de heer De Ceuster en appellante slechts in haar mandaat van beheerder bestendigde; dat indien haar bedrijvigheid in feite niet veel veranderde, haar juridisch statuut gewijzigd werd, wat beroepene thans zou toegeven;

dat beroepene dus niet bewijst dat voor de bewuste periode betrokkene nog in de banden van een bediendencontract zou gestaan hebben; dat de betalingen dus zonder oorzaak waren en dienen terugbetaald;

Om deze redenen,

De Rechtbank:

Rechtsdoende in hoger beroep en op tegenspraak; Na erover beraadslaagd te hebben; alle verder en strijdige besluiten afwijzende; ontvangt het beroep, verklaart het gedeeltelijk gegrond;

rechtsdoende op de oorspronkelijke eis, bevestigt het bestreden vonnis;

rechtsdoende op de wedereis, doet het bestreden vonnis te niet en wijzigende, veroordeelt beroepene tot terugbetaling aan appellante van 23.984 fr. met de gerechtelijke intresten;

veroordeelt ieder der partijen tot de helft der kosten.

NOOT: Vgl. in dit nummer het cassatiearrest van 6 maart 1958.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE DENDERMONDE

2e Kamer — 11 december 1957.

Voorzitter: M. De Smet.

Rechters: MM. Declerck en Broeckx.

O.M.: M. Matthys.

Advocaten: Mrs Heyvaert, Hubené en van Liedekerke.

Minderjarigen boven 18 jaar. — De ouders kunnen tegen hen geen dwangmaatregelen aanwenden.

Tegenover kinderen, die achttien jaar zijn geworden, hebben de ouders geen dwangmaatregelen meer te hunner beschikking.

St, Sch. en C.

Overwegende dat de ouders het bewakingsrecht over hun minderjarige kinderen, inbegrepen recht van kastijding, tuchtiging en vrijheidsbeperking, mogen uitoefenen; dat nochtans dit bewakingsrecht door de wet op de kinderbescherming van 15 mei 1912 ingekrompen wordt en dat, in zake wangedrag en onbuigzaamheid vanwege de kinderen, de kinderrechtser ambtshalve tot 16 jaar en op verzoek der ouders, tot 18 jaar, de nodige maatregelen zal nemen;

Overwegende dat tegenover de kinderen die 18 jaar oud geworden zijn, de ouders geen dwangmaatregelen meer ter beschikking hebben (zie Les Nouvelles Droit Civil t. II « De la Puissance paternelle » bl. 717 n° 92; De Page, t. I « La Puissance paternelle »; Droit de correction bl. 724 n° 791-792);

Overwegende dat er klaarblijkelijk geweld gebruikt werd om Olga Plas in het klooster te Namen onder te brengen;

Overwegende dat de feiten ten laste van alle verdachten ten genoegen van rechte bewezen zijn;

Om deze redenen,

De rechtbank:

Rechtsdoende op tegenspraak, veroordeelt verdachten elk tot een gevangenisstraf van 1 maand, de eerste en tweede, wegens feit A; de derde wegens feiten A-B samen;

NOOT: Zie in dit nummer het arrest van het Hof van Beroep te Gent dd. 27 juni 1958, waarbij bovenstaand vonnis is vernietigd.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST-NIKLAAS

1e Kamer — 11 maart 1958.

Voorzitter : M. Dirix.

Rechters : MM. Blauwaert en Maes.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs. Orban en Maillet loco De Cooman.

Internationaal privaatrecht. — Artikel 6 van het Belgisch-Nederlands verdrag van 28 maart 1925. — Ver-eiste voor verwijzing wegens verknochtheid.

Om krachtens artikel 6 van het Belgisch-Nederlands verdrag van 28 maart 1925 verwijzing te kunnen vragen wegens verknochtheid is vereist, dat beide verknochte zaken aanhangig zijn voor gerechten van dezelfde graad.

Smet t/ Krant.

Overwegende dat de vordering er toe strekt verweerder zich te horen verwijzen om aan eiser te betalen een hoofdsom van 460.081 fr. uit hoofde van levering van tapijten, en de som van 5.505 fr. ten titel van conventionele intresten zoals bedongen door de algemene verkoopsvoorwaarden van eiser;

Overwegende dat verweerder onder voorbehoud ten gronde te besluiten, in « limine litis » de verzending vraagt van de zaak naar de bevoegde rechter in Nederland, bij toepassing van artikel 6 van de Conventie van 28 maart 1925 tussen België en Nederland gesloten, goedgekeurd in België door de wet van 16 augustus 1926;

Overwegende dat voormeld artikel 6 bepaalt dat de rechtbank van één van beide staten, de vóór hun ingestelde geschillen verzenden — wanneer één van de partijen het verzoekt — naar de rechtbanken van het ander land, voor zover gezegde geschillen aldaar reeds aanhangig zijn of wanneer die geschillen verknocht zijn met geschillen die reeds voor de rechtbanken van het ander land ingesteld werden;

Overwegende dat verweerder de verzending vraagt van onderhavig geschil naar de bevoegde rechter in Nederland :

1° omdat een — volgens hem — verknocht geding, bij dagvaarding dagtekenende 9 januari 1958, door eiser Krant Philip werd ingesteld tegen de genaamde Jan Heidenrijk, voor de Voorzitter der Arrondissements-rechtbank te Amsterdam, zetelende in kortgeding, doch niet ten voorlopigen titel rechtsprekende;

2° omdat eiser door verweerder voor een rechtbank in Nederland gedagvaard werd bij eploot van 19 febr. 1958;

Overwegende dat de door verweerder ingeroepen exceptie niet gegrond voorkomt;

Overwegende dat, inderdaad, het geding tussen verweerder en de heer Jan Heidenrijk reeds beslecht is bij vonnis van 23 januari 1958, zodat er geen verknocht geschil meer « hangende » is voor de rechtbank in Nederland;

Overwegende dat het feit dat een beroep tegen voormeld vonnis ingesteld is, verweerder niet toelaat de verzending wegens verknochtheid in te roepen, waar daartoe vereist wordt dat beide verknochte zaken vóór rechtsmachten van dezelfde graad aanhangig zouden zijn (R.P.D.B., v¹ Exceptions et fins de non recevoir, n° 123 — Van Lennep, I, blz. 203, nr 356 en blz. 205, nr 374 — Braas, I, nr 730);

Overwegende dat het geding door verweerder ingesteld tegen eiser in onderhavig geding, de heer Jozef Smet, evenmin mag inroepen worden om de verwijzing

te rechtvaardigen naar de bevoegde rechter in Nederland, vermits dit geding slechts ingesteld werd bij exploot waarbij onderhavige vordering werd ingeleid, reeds op 7 februari 1958 aan de Krant werd betekend;

Overwegende dat het derhalve alleen eiser is die gerechtigd ware de verwijzing te eisen naar de Belgische rechtbanken van de door verweerder in Nederland ingestelde verknochte vordering;

Overwegende dat het aldus blijkt dat de exceptie van verwijzing, gesteund op artikel 6 van de Belgisch-Nederlandse Conventie, niet gegrond voorkomt, zodat er aanleiding bestaat om aan verweerder te bevelen ten gronde te concluderen;

Overwegende dat verweerder in ondergeschikte orde vraagt dat de zaak zou uitgesteld worden, derwijze dat er aan zijn gewone raadsman de gelegenheid zou worden gegund te mogen pleiten nadat hij zal vrijgesteld worden van de militaire verplichtingen die hij thans vervult;

doch overwegende dat die aanvraag tot brede termijnen om de zaak te pleiten, bezwaarlijk strookt met de wending welke verweerder zelf aan het geschil heeft gegeven;

dat verweerder inderdaad de behandeling van het geschil ten gronde reeds remde door het inroepen van bij onderhavig vonnis verworpen exceptie, en tegelijkertijd zelf de zaak uiterst dringend heeft gemaakt door een conservatoir beslag te leggen op de goederen en tegoeden van eiser in Nederland, wanneer hij nochtans tegenover eiser een schuld bekende van 460.081 fr., en wanneer het beslag louter steunt op de door eiser afgestreden bewering van een recht tot schadevergoeding in een zaak waarin eiser nog niet de gelegenheid had zich te verweren vóór de gevatte rechtsmacht;

Om deze redenen,

de Rechtbank, melding makende dat art. 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1935 nageleefd werden,

Verklaart de vordering ontvankelijk en rechtdoende ten gronde, verklaart de exceptie van verweerder, strekkende tot verwijzing van de zaak naar de bevoegde rechter in Nederland, niet gegrond, behoudt derhalve voor zich de kennis van het geschil;

beveelt aan verweerder ten gronde te concluderen;

Verwijst verweerder in de kosten van het incident;

Verzendt de zaak naar de terechtzitting van 18 maart 1958;

Verdere kosten voorbehouden.

VREDEGERECHT TE EKEREN

11 december 1958.

Vrederechter : M. H. Aerts.

Advocaat : Mr Leclef.

Arbeidsongeval. — Weg naar het werk. — Bospad dat niet het karakter heeft van een openbare weg noch toegankelijk is voor het verkeer. — Geen normale weg naar het werk. — Wet niet toepasselijk.

Wanneer een arbeider, om zich naar zijn werk te begeven, niet de normale weg gebruikt, doch met het doel zijn tocht in te korten, zich per fiets begeeft op een bospad dat niet het karakter heeft van een openbare weg, dat niet toegankelijk is voor het verkeer en dat gekruist wordt door een greppel, kan hij, wanneer hij op deze weg het slachtoffer wordt van een ongeval, geen aanspraak maken op de wet op de arbeidsongevallen.

Komen enkel in aanmerking voor de toepassing van deze wet de ongevallen die zich voordoen op de normale weg die leidt van de woonplaats naar het werk.

P. Nuyens t/ N.V. Verzekeringsmaatschappij
«Fidelitas».

Overwegende dat de eis strekt ten einde verweerster te horen zeggen voor recht dat zij gehouden is tot betaling der vergoedingen waarop aanlegger recht heeft ingevolge de wet op de arbeidsongevallen; bijgevolg verweerster te horen veroordelen om aan aanlegger te betalen de som van 24.645,60 fr. met de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding;
Overwegende dat verweerster geen enkel middel van niet-ontvankelijkheid van aanleggers eis naar voren brengt.

Overwegende dat ten gronde aanlegger aanvoert dat hij in dienst van zijn patroon Boenders, te Brasschaat, waar hij sinds 17 maart 1958 werkzaam was als bosarbeider, op 25 april 1958 het slachtoffer is geweest van een werkongeval te Kapellen; dat verweerster als verzekeraarster van de patroon, gehouden is tot betaling der vergoeding waarop hij recht heeft; dat verweerster echter weigert het arbeidsongeval te erkennen.

Overwegende dat het blijkt uit de uitleggingen van partijen en uit de aangifte van het ongeval zelf, dat het in casu gaat over een ongeval op de weg van het werk;

dat het ongeval inderdaad gebeurd is te 7 uur 's morgens, terwijl aanlegger zich naar zijn werk begaf en nog een 300 meter verwijderd was van de plaats waar hij zijn werkzaamheden moest verrichten.

Overwegende dat het vaststaat, dat aanlegger met zijn fiets naar zijn werk reed, een bospad volgde gaande te Kapellen van de Jagersdreef naar de Prins Albertlei en ten val is gekomen in een greppel die dit bospad kruist, tengevolge waarvan zijn rechterschouder werd gebroken.

Overwegende dat het pad waar het ongeval in kwestie zich voorgedaan heeft, op het plan der gemeente Kapellen niet voorkomt en luidens een attest van de heer adjunkt-politiecommissaris van Kapellen, van 15 september 1958 «het karakter niet heeft van een openbare weg, noch van een weg toegankelijk voor het verkeer»;

dat de inhoud van deze verklaring kracht bijgezet wordt door het feit dat een greppel het bewuste pad kruist, hetgeen aantoonde dat het verkeer per rijwiel er niet op een behoorlijke wijze op mogelijk is.

Overwegende dat krachtens artikel 2 der besluitwet van 13 december 1945, onder de aan de normale weg verbonden risico's slechts dienen verstaan te worden, de risico's die verband houden met de noodzakelijkheid waarin een arbeider zich bevindt om zich te verplaatsen, ten einde zich te begeven naar de plaatsen beschreven in artikel 1 van voormelde besluitwet en dat de door de arbeider begane fout die geen enkel verband houdt met de door hem te volgen weg, uit bedoelde risico's gesloten is.

Overwegende dat overeenkomstig de voordracht aan de Regent die de hierboven aangehaalde besluitwet voorafgaat, dient aangenomen te worden dat aanlegger in stede van zich langs de voor het publiek opengestelde weg van de Jagersdreef naar de Prins Albertlei te Kapellen te begeven, deze weg heeft willen inkorten en zonder voldoende reden en alleszins zonder noodzaak een weg gekozen die

1. een bospad was, niet toegankelijk voor het verkeer en

2. die door zijn gesteldheid zelf (kruisende greppel) niet voor een normaal rijwielverkeer geschikt was, niet meer de normale weg van zijn woonst naar zijn werk volgde;

dat op grond van voormelde redenen dient besloten te worden dat het door aanlegger opgelopen ongeval niet te wijten is aan een met de normale weg onafscheidelijk verbonden risico doch van een door hem zelf in het leven geroepen en aanvaard risico.

Overwegende dat derhalve het door aanlegger op 25 april 1958 overkomen ongeval niet als een werkongeval kan beschouwd worden en de wet houdende vergoeding der door werkongevallen opgelopen schade, niet toepasselijk is.

Om deze redenen :

Verklaren de eis van aanlegger onvankelijk doch ongegrond, behalve voor wat betreft de gerechtskosten wijzen aanlegger van zijn eis af, behalve voor wat gezegde kosten betreft; veroordelen verweerster om aan aanlegger te betalen de kosten van het geding.

BIBLIOGRAPHIE

Algemene Woorden. Woordenlijst. — 's-Gravenhage, Centraal Normalisatiebureau, Groenhovenstraat, 13. — 1955, 8°, 164 blz.

De belangstelling voor taalzuivering neemt voortdurend toe. Werd er toch sinds jaren niet geijverd voor een keurige letterkundige taal en voor een meer beschaafde omgangstaal? Te rechter tijd werd door een groep deskundigen een lofwaardige poging gewaagd om de technische taal eveneens van talrijke smetten te zuiveren.

Dit initiatief gaat uit van de «Centrale Taalcommissie voor de Techniek» (C.T.T.). We juichen het van harte toe. Deze vereniging verspreidt een voortreffelijke handleiding *Algemene Woorden. Woordenlijst*.

De commissie werkte een vrij klare en gemakkelijke methode uit. De taalstof staat op twee bladzijden. De eerste bladzijde bevat één kolom met het foutieve Nederlands en één tweede met de verbetering van de taalstof. De tweede bladzijde is voorbehouden voor de verklaring betreffende de behandelde woorden. Op die wijze kunnen we heel vlug de gewenste inlichtingen vinden. Blijft de taal voor ons niet altijd een onoverzienbaar terrein?

Waar het past wordt het gebruik van het voorzetsel nauwkeurig nagegaan *aan de lucht - in de lucht; aansluiten aan, bij, op*.

Betekenisshakeringen blijven niet buiten beschouwing. Zo treffen we o.m. de verklaring aan van *aanhangwagen* en *bijwagen*; *etagewoning*, *flatgebouw*, *vletgebouw*, *woongebouw*, enz.

De studie van taale germanismen schijnt in menig opzicht geslaagd: aanneme, aanvechten, akademiker, beduidend, bemerking, diepdruck, duiden op, niet eenmaal, snelweg, enz.

Als anglicismen worden o.m. afgekeurd: als regel, Amerikaanse propaganda, practisch.

Het correct taalgebruik homt tot zijn recht: *Bij dezen bericht ik U... In dezen dient te worden opgemerkt... Te dezen heerst nog veel misverstand.*

[Nr.] 152. *De motor werkt (draait, is ingeschakeld).* Bijstaan = eng. stand by.

[Nr.] 597. Overall — [lees:] *overal*. Kledingstuk. Het Nederlandse woord *overal* waarin al = alles (verg. *weetal*, *bedilal*) wordt reeds veel gebruikt.

Een *verkeerde* (onjuiste) conclusie. *Vals* hier = hd. *falsch*.

De handleiding *Algemene Woorden* is niet uitsluitend bestemd voor technici. Hoeden we ons toch voor een dergelijke misvatting. Advocaten, leraren, studenten, kortom allen, die er prijs op stellen de kennis van hun moedertaal te verbeteren en uit te breiden, zullen dat uitmuntend naslawerk geregeld inzien.

Albert Blontrock.

BALIELEVEN

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

Plechtige openingszitting 7 februari 1959.

In de zaal der plechtige zittingen van het Hof van Cassatie had op zaterdag, 7 februari, de openingszitting plaats van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

Talrijke hoogwaardigheidsbekleders en hoge magistraten luisterden de vergadering door hun aanwezigheid op. Wij bemerkten o.a. de heer Minister van Justitie, de heer Wouters, Eerste-voorzitter van het Hof van Cassatie, de heer Hayoit de Termicourt, Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, de Heer Suetens, eerste voorzitter van de Raad van State, de heer Lahaye, vertegenwoordiger van de Auditeur-generaal van de Raad van State, de heer Marcoux, Eerste-voorzitter van het Hof van Beroep te Brussel, de heer Loppens, Eerste-voorzitter van het Militair Hof, de heer Vullers, Voorzitter der Rechtbank van Brussel, de heer Charles, Procureur des Konings te Brussel, de heer Daliers, Militair Auditeur te Brussel, de heer De Swaef, Referendaris van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, de heer Paul Struye, Voorzitter van de Senaat, de heer Jhr. Mr. de Brouw, Deken van de Advocaten bij de Hoge Raad der Nederlanden, de heer Ch. Van Reepinghen, Koninklijk Commissaris voor de hervorming der rechterlijke organisatie, de heren Stafhouders van Gent en Antwerpen, de heer Janne, Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, de heren Voorzitters van de jonge Balies van Den Haag, Amsterdam, Rotterdam, de Eerste-secretaris van de Conférence du Stage te Parijs, de heren Voorzitters van de jonge Balies van Gent, Brussel, Charleroi, Mechelen, Leuven, Kortrijk, Dendermonde.

De Voorzitter Mr. Arnold Bayart opende de zitting, zoals gebruikelijk met het oproepen van de voor het vaderland gevallen confraters gedurende de beide wereldoorlogen.

Hij gaf daarna onmiddellijk het woord aan Mr. De Greef voor het uitspreken van zijn rede over het onderwerp « Historische variaties op het Pleit-thema ». Het was een zeer originele uiteenzetting die getuigde van uitgebreide historische navorsingen, waarin de wijze van pleiten doorheen de verschillende historische perioden werd in het licht gesteld. Als besluit ontwikkelde de spreker beschouwingen over de vraag welk in de toekomst de waarde en de betekenis van het pleidooi zou blijven.

De tekst van deze voortreffelijke rede verschijnt in

het tegenwoordig nummer, zodat al onze lezers er kennis kunnen van nemen.

Daar de heer Stafhouder Nyssens op het punt stond naar Leopoldstad te vertrekken werd de gebruikelijke orde der spreekbeurten gewijzigd en kreeg hij onmiddellijk na de feestreden naar het woord, om in een schitterend betoog zijn mening uiteen te zetten betreffende de evolutie en de betekenis van de pleitrede.

Na de heer Stafhouder sprak nog de Voorzitter Mr. Bayart zijn antwoord uit op de rede van Mr. De Greef. Waar deze laatste zich gewend had tot het verleden om de evolutie van het pleidooi na te gaan keerde Mr. Bayart zich naar de toekomst en onderzocht hij welk de verhouding diende te zijn tussen de geschreven proceduurstukken en het uitgesproken pleidooi bij de behandeling van burgerlijke zaken.

Ook deze merkwaardige uiteenzetting vinden onze lezers in het tegenwoordig nummer.

Na de vergadering werd een groot aantal genodigden op de meest gastvrije en meest vriendelijke wijze ontvangen door Mevrouw Bayart en lange tijd werd er nog in de salons van de Voorzitter gepraat en geproefd.

's Avonds vergaderde een talrijk gezelschap waartussen vele dames in de lokalen van de Sabena voor het traditioneel banket, dat gekenmerkt werd door een lange rij spreekbeurten, waardoor voorzeker bewezen werd dat, wat ook in de plechtige openingszitting moge gezegd zijn geworden, de advocaten niet in het minst het geloof in de betekenis van het Woord hebben verloren.

Verbond der Belgische Advocaten

Het Verbond der Belgische Advocaten heeft aan al zijn leden het hiernavolgend rondschrijven toegezonden.

* * *

Wij hebben de eer U te verzoeken onze aanstaande algemene vergadering te willen bijwonen die zal gehouden worden in het Gerechtsgebouw te Mechelen, op zaterdag, 28 februari 1959, om 14 u. 30.

DAGORDE :

- 1 Lofrede voor Mr. Maurice TIENRIEN, Ere-Voorzitter van de Voorzorgskas der Advocaten, door Mr. Roger van Roye.
- 2) Het vraagpunt van de honoraria (recuperatie en minimum). Verslag door Mr. Beyens van de Balie te Brussel.
- 3) Het vraagpunt van de in het buitenland uit te voeren onderhoudsplichten. Verslag door Mr. Posenaer van de Balie te Antwerpen.
- 4) De Mutualiteiten in de schoot van de Balie. Verslag door Mr. De Laever van de Balie te Luik.

Na de vergadering ontvangst aangeboden door de Balie te Mechelen.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

MEDEDELINGEN

Delegatie der Vlaamse Verenigingen

Hieronder delen wij de resolutie mede die aan de Heer Eerste-Minister overhandigd werd door de delegatie van 47 Vlaamse Verenigingen betreffende het probleem van de talentelling.

* * *

De Delegatie van de 47 Vlaamse verenigingen die op 19 januari 1959 door de heer Eerste-Minister ontvangen werd, herinnert aan haar resolutie waarbij wordt geëist:

- dat de taalgrens voorgoed worde vastgelegd en de Brusselse agglomeratie definitief afgebakend;
- dat, in afwachting, bij de volkstelling geen vragen meer gesteld worden omtrent de talenkennis en het taalgebruik;
- dat het zogenaamd ontwerp-Moyersoen opnieuw aan het Parlement worde voorgelegd, nadat de tekst wijzigingen heeft ondergaan.

Deze wijzigingen moeten geschieden volgens onderstaande principes, voorgestaan door het Centrum-Harmel:

1. Er zijn in België twee grote kultuurgemeenschappen: de Vlaamse en de Waalse;
2. De eerste heeft het Nederlands, de tweede het Frans als voertaal;
3. Elk van deze twee gemeenschappen moet homogeen zijn: in geen geval mogen de Openbare Machten de vorming en het behoud van taalminderheden in de ene of de andere gemeenschap toelaten;
4. Er bestaat geen Brusselse kultuurgemeenschap;
5. Er bestaat wel een gebied Brussel, gemeengoed van deze twee kultuurgemeenschappen, waarin Vlamingen en Walen, hun eigen taal moeten kunnen behouden en hun kultuur ontwikkelen.

De Vlaamse verenigingen zullen aan alle Vlaamse parlementsleden een memorandum overhandigen, dat hun standpunt inzake talentelling uiteenzet en amendementen voorstelt bij het ontwerp-Moyersoen.

Hiervan zullen zij ook kennis geven aan de Vlaamse Provincie- en Gemeentebesturen.

Brussel, de 2 februari 1959.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen, jrg. 1959 - n° 1:

Du Faux H.: Gelijktijdige afstand van alle deelbewijzen van een personenvennootschap t.o.v. het registratie- en zegelrecht.

Verzameling der Arresten en Adviezen van de Raad van State, juni - september 1958:

Arresten van n° 6333 tot en met n° 6569:

De Gemeente, jrg. 1959 - n° 1:

Van Haegendoren M.: Cultuurbevordering door de gemeente-overheid. — Bosman L.: De vernieuwing van de commissies van openbare onderstand. — Le-noble R.: De jeugdverkeersbrigades.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1959 - n° 6:

Van den Bergh G.: Het in werking treden der wetten. — Nolen W.: Het pactum de compromittendo. — Smeets S.: Geen regres voor de Belgische verzekeraar volgens de Ned. Ongevallenwet. — Cornegoor R. J. C.: Een leemte bij de Adoptiebepalingen.

Advocatenblad, jrg. 1959 - n° 1:

Verpaalen O. A. C.: De nagel niet op de kop. — Polak H. C. G. L.: Verplichte vertegenwoordiging.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1959 - n° 4570:

Pitlo A.: De stichting tot bevordering der Notariële Wetenschap. — Polak R. J.: Het onrechtmatigheidsbegrip 40 jaar na 1919.

Journal des Tribunaux, jrg. 1959 - n° 4223:

Bourgau W.: La loi du 30 avril 1958 relative aux droits et devoirs respectifs des époux.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1959 - n° 5:

Stryckmans J. L.: Considérations sur la loi du 11 avril 1936 permettant au Gouvernement d'interdire l'entrée en Belgique de publications étrangères obscènes. — De Smedt M.: Publications obscènes et liberté de la Presse. — Delva J.: A propos du Numéro spécial du British Journal of Delinquency sur les Tribunaux des Enfants. — Grutzner H.: Das Belgische Strafgesetzbuch. — Beeche H.: La classification de los delinquentes y problemas anexos. — Hentig H.: Vom Ursprung der Henkersmahlzeit.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jrg. 1958 - n° 10:

Rechtspraak.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1959 - n° 2431:

L'interdiction de céder et de sous-louer dans les baux à ferme. — Législation. — Droits d'enregistrement, de greffe, de succession et de timbre. — Revue de la Jurisprudence Belge. — Le Cinquième Congrès International du Notariat latin. — Allocution adressée par Sa Sainteté Pie XII aux notaires le 5 octobre 1958. — Un anniversaire notarial à Louvain. — Notariat.

Recueil Dalloz, jrg. 1959 - n° 5:

Hémard J.: Le nouveau régime des sociétés entre époux.